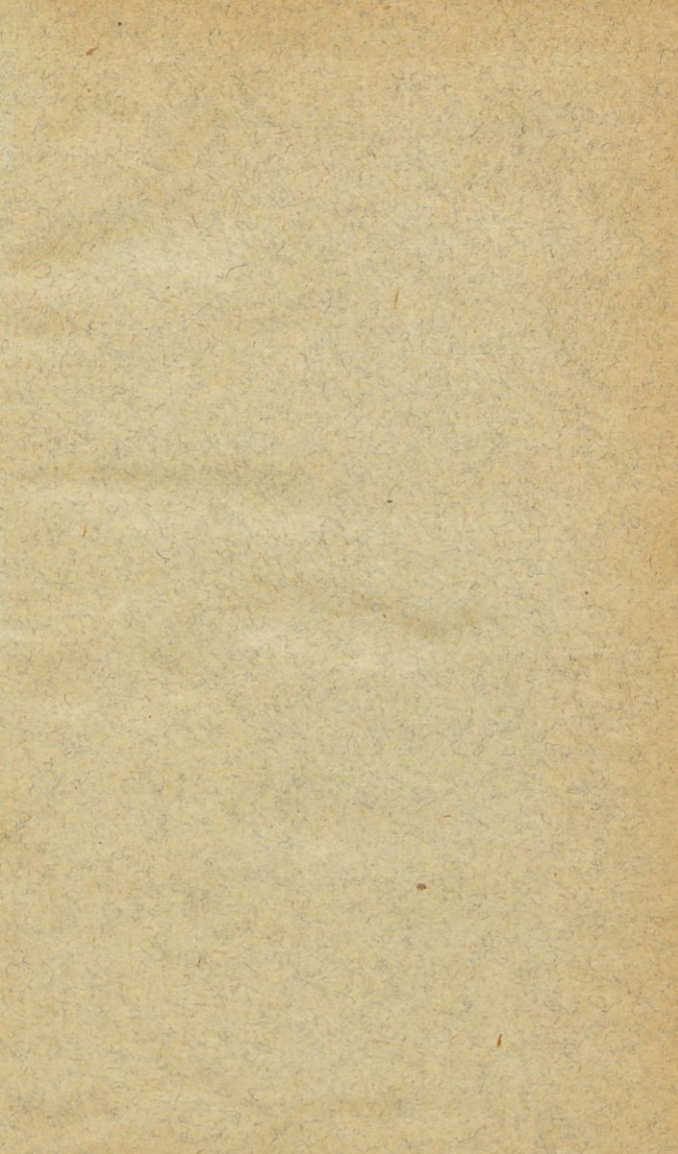
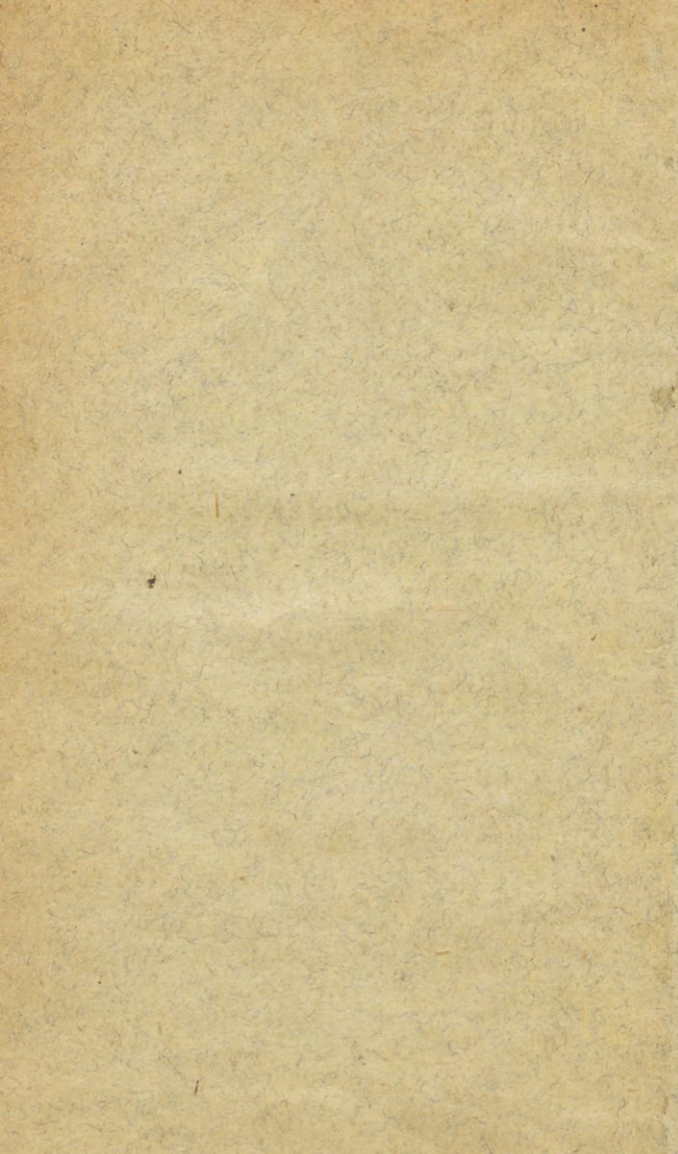

A
B. 27554.
c.

Iran.

27554, II, B, c.

Vittorio

030006718

V v o d.

Svojim bralcem.

Vsak narod, v čegar jeziku se zamore pisati, ima knjige in sicer ne le za omikane, ampak tudi za prosto ljudstvo. Nekatere so podučne: bodi si v občinskih ali gospodarskih zadevah, druge obdelujejo veroznanstvo in prostemu kmetu sploh potrebne ali koristne vednosti; še druge pa so povestne, t. j. njihov namen je, po žalostnih ali veselih dogodbah, basnih, pravlicah i. t. d. na bolj kratkočasnem in prijetnem potu doseči to, kar une na bolj težavnem, pa krajšem, namerjajo. Nekatere so tudi le za kratek čas, da razveselijo bralce in zbudajo dobro voljo.

Slovenski narod v zadnjem obziru daleč za nemškim in drugimi koraka, kajti — žalibog! — število povestnih bukvic je jako pičlo; in

vendar je ravno slovensko ljudstvo radovedno, z veseljem in pazljivo posluša pravlice, ktere pripoveduje kaka stara mati za pečjo, in si jih dobro zapazi.

Večji del knjig te baže je prestavljen ali posnet iz nemškega. Ravno v tem jeziku pa je pisanega toliko slabega, ki pači ljudstvo in spridi mladino, ktera si vse bolj vtisne v srce, ko stari skušeni ljudje, ki poznajo svet. V tem obziru ni tedaj obžalovati, da se med naše ljudstvo ni strosila ta literatura; toliko težja je tedaj naloga pisatelja, toliko večja njegova odgovornost. Skrbno in marljivo mora izbrati tvorino, da doseže blagi namen, s kterem prične to delo. Poprijel se bo pravlic, tu in tam med ljudstvom razstresenih, in skušal, s pripravnimi vezili storiti celoto v poduk, radost in kratek čas za prosto ljudstvo slovensko.

Tu imate tedaj prvo knjižico; ako vam bo všeč, jej bo sledila v kratkem druga.

Pisatelj.

Ranjenec.

Kamniško mesto na Kranjskem je vsakemu dobro znano. Leži kakih pet ur od Ljubljane na bregu Bistrice in je prav ličen kraj. Cenijo ga posebno zavoljo zdravega in hladnega zraka in romantične okolice.

Nekdaj je bilo tam, kjer zdaj stoji mesto, veliko jezero, ki si je pozneje siloma predrlo iztek med Malim gradom in velikem hribom.

Vrh tega hriba stal je grad, kterega razvaline še zdaj protujejo vremenu in vetru. Tu je gospodoval mogočen in neusmiljen grajšak, kterega je ljudstvo Hinka imenovalo. Njegovo veselje je bil lov in kedar je divjal s svojimi prijatelji po hribih in dolinah, po polju in gojzdu, poskrilo se je vse, bojé se jeze njegove.

Pod gradom tik jezera stala je kočica starega Bogomila, kteri je že veliko let v svojem čolničju vozil popotnike čez jezero. Ni se bal

slabega vremena, ne viharjev; ako je kdo bil v sili, mu je pomagal vkljub lastne smrtne nevarnosti. Starček živel je prav revno, v njegovi koči ni bilo viditi razun neotesane mize in majhne klopice nikakoršnega orodja; postelja so mu bila tla in malo mahu in mrve. Tovarš mu je bil velik pes, ki je varoval kočo in ga spremljeval, kedar se je kam podal.

Med ljudstvom je slovil starček zavoljo zdravniške umetnosti, kajti ni bilo bolezni, za katero bi on ne bil vedel zeliša; veliko število ranjenih je bil že rešil in sicer brez vsega plačila.

Nekega večera — pozno je že bilo in zunaj je divjala nevihta, valovi jezera so ploskali s tako silo ob skalovje, da ni bilo moč, drugzega glasu slišati — je Bogomil ravno vgasnil lučico in se vlegel na revno posteljo, ko jame njegov pes lajati na ves glas. To je pomenilo, da se kak človek bliža hišici. Starček, nikdar nevoljen, kedar ga je kdo potreboval, ustane in stopi k oknu, pa zavoljo temote ne more nič zagledati. Odpre tedaj linico in posluša. Čez nekaj časa se mu zdi, ko da bi nekdo stokal. Hitro vkreše luč, odpre vrata in stopi pred hišo. Tu zagleda na tleh človeško podobo, čisto premočeno. Usnjata obleka in orožje sta mu porok,

da je ta mladeneč žlahnega stanu; obraz je bled ko smrt in na plajšču se vidijo krvavi curki.

Stari Bogomil navajen je že bil enakih prigodeb, tedaj se ne prestraši, timveč vzdigne neznanega mladenča, ki se ni skoro nič zavedil, ter ga nese v svojo sobo in položi na posteljo. Potem mu odpne in izleče premočeno usnjato obleko in išče rane. Najde jo na desni strani med tretjim in četrtnim rebrom. Kri lije neprenehoma iz nje.

Starček maje z glavo, ker rana je globoka, pa ne obupa. Poišče zeliš, opere rano in jo obveže, potem vlije v bleda usta mladeniča kapljico rudečkaste pijače. Čez trenutek odpró se žnabli in uide jim zdihljej.

„Hvala Bogu, še ni ušlo življenje, še je uprešenja in zdravja.“

Po tih besedah zavijé starček mrzlo truplo v gorko odejo in se vsede k postelji, da bi zapazil zopet kako znamenje življenja.

„Lep mladeneč,“ mrmra sam pri sebi, „ta ni rojen v revni koči, ti krepki udje so vkljub mladosti navajeni orožja. Brez dvoma so ga zagrabili tolovaji ali pa celó služabniki grajšaka, in morda še on sam. In vendar v temni noči, pri takem vremenu, kdo se neki klati v okolici?

Grajšak sam razsaja doma na gradu s svojo drhaljo pri vinu, kajti v taki nevihti ne gre izpod strehe. Rano je mladenču vsekali meč, tolovaji pa imajo le sulice, sekire in kole. Hm! Čudno! Ne bom dalje vgibal, timveč počakal, da se ranjenec toliko okrepča, da mi pové sam vzrok svoje rane.“

Zopet omolkne starček in zapazi z veseljem, da ranjenec redno diha in je mirno zaspal. Še le ko se napoči dan, se zbudi in hoče hipoma skočiti po koncu, a pade zopet nazaj na posteljo, seže z roko na ranjeno stran in zakriči; bolečina rane se mu vidi na obrazu.

„Le mirno léži na postelji, blagi mladeneč,“ ga nagovori starček, „zdaj še nimaš toliko moči, da bi ustal.“

Ranjenec odpré trudne oči in se ozré na starčeka; brati mu je v obrazu velika hvaležnost do svojega rešitelja in strežnika. Poskuša govoriti, a slišijo se le nerazumljivi glasovi; potem ga zapusti zopet zavedenje.

Več dni je za tem ležal čisto zmešan. Večkrat je zavpil, potem tiho mrmral, a Bogomil ni mogel razumeti pomena govora iz posameznih besed. Stregel mu je nevtrudeno, obvezeval rano in mu kahal okrepčalne pijače. Celó navadno

spanje si je odrekel, in kedar je od slabosti zākimal, se je hitro zopet zbudil, da bi pri bolniku, ktereга je tresla mrzlica, kaj ne zamudil. Z veseljem zapazi, da se rana jame celiti in da se tudi vračajo telesne moči mladenčā.

Vsled skrbne postrežbe zamore mladeneč čez nekaj tednov zapustiti ležišče in, opiraje se na krepko roko starčeka, se sprehaja o bregovju zdaj mirnega jezera. Gorki solnčni žarki in hladna sapica mu jako dobro teknetā. Doslej Bogomil ni ga še silil, da bi mu razjasnil svoje prigodbe in mu povedal kaj o svojem življenju, kajti mislil si je, da bo mladeneč, ako mu je ljubo, sam pričel, ko se mu moči vsaj nekaj povrnejo. Danes je bil res nekoliko krepkejši, govorjenje mu ni delalo posebnih težav.

Ko dospeta do neke visokeje skale tik jezera, kjer je bil krasen pogled čez sinje planine, vsede se mladeneč in jame govoriti.

„Blagi starček,“ pravi, „vam in le vam se zahvalujem, da še živim in se veselim krasnega dneva. In vendar še ne veste niti mojega imena, niti stanu. Ne zamerite, da sem vam to tako dolgo časa prikrival!“

„Bolezen tega ni pripustila,“ pristavi Bogomil, „in kar tiče mojih zaslug, niso tako velike, kakor

se tebi zdi, moj sin — dovoli, da te tako imenujem — večja hvala gre unemu, ki prebiva nad zvezdami in čuje nad nami.“

Starček pri teh besedah razkrije glavo, ter obrne obraz proti nebu; potem poprime zopet besedo:

„Res je, da mi ni znano niti tvoje ime, niti stan; a to ne sme nikogar ovirati, kedar se zamore pomagati bližnjemu. Vendar ne zameri, ako izrečem svojo misel, da nisi iz teh krajev.“

„Nisem!“ odgovori mladeneč. „Rodil sem se tam, kjer se valí globoka Krka skozi rodovitne vinograde in košate gojzde. Prav dobro se še spominjam deških let, ko sem s sulico in lokom pojal po gojzdu zverine, in marsiktero je zadela pušica moja. Oče moj imel je veliko strežajev in vojakov in mati moja bila je krasne postave, lepa ko podobe na italijanskih kipih. Spominjam se tudi male sestrice, komaj pet let stare.“

„Nekega dne zapazim vrh visokega drevesa velikanskega ptiča. Sprožim pušico nanj, a zavoljo velike višine odleti od perja in mi pade nazaj pred noge. Ostrašen ptič se vzdigne in preleti na drugo drevo, jaz za njim. Komaj se malo približam, zopet mi odleti in se vsede na drug vrh. To me je tako razkačilo, da se zarotim,

brez njega ne se vrniti na dom. Ne čutim ne glada, ne truda, čeravno mi trnje in gošava razcepita obleko.“

„Slednjič zadene vendar pušica moja ptiča do smrti. Pade iz drevesa, še enkrat se strese in mrtev je. Vržem ga čez ramo in se obrnem proti domu. Pa kako bi bil našel pravo pot, ker se nisem nikdar nazaj ozrl? Napoči se noč in jaz ne videm nikjer družega, ko temno gošavo in velikanske smreke. Že so se jele glasiti divje zveri, iskaje plena; mene zgrabi strašna groza, poprimem sulico, da bi se branil napada.“

„Ves spehan se vsedem na deblo smreke, katero je nevihta izruvala, in se oziram po temni okolici. Nenadoma zagledam med drevjem luč. Veselja poskočim in se bližam kraju, a sirovi in neprijetni glasovi, ki so kmalu dosegli moja ušesa, me ostrašijo in mislim se vrniti nazaj ter prenočiti rajši v gošavi med zverinami, ko v družbi ostudnih ljudi, a prepozno je. Zapazili so me in vsi skočijo po koncu, ter vdarijo za mano. V kratkem me doidejo, in me peljejo nazaj k ognju. Pogovorov njihovih nisem razumel, ker govorili so ptuj jezik. Tedaj prenočil sem pri ognju v sredi divjih, od nog do glave obročnih ljudi.“

„Ko se napoči dan, zgrabim sulico in lok — ptiča sem bil v teku proč vrgel — in hočem iti svojo pot. A to mojim tovaršem ni po volji, kajti eden mi vzame sulico in lok, drugi me prime za roko in me vleče s sabo, in cela drhal se vzdigne in odrine.“

„Kmalu sem spoznal svoje nove tovarše. Neko noč, ko je strašno grmelo in treskalo, napadejo močno grajšino, jo oropajo, pomoré vse, kar najdejo živega, in jo slednjič zažgejo. Skoro groze sem poginil, ko sem moral gledati neusmiljeno klanje.“

„Tako se je godilo nekaj let. Jaz sem vedno čakal priložnosti, da uidem, a pazili so na-me, ko na nar dražji zaklad. Morda bi bil še danes v tej družbi, ko bi ne bila nesreča tih tolovajev meni v prid. Zvedili so namreč, da popotovata dva novo poročena skozi gojzd na dom, ki imata veliko bogastva pri sebi. V gošavi zasedejo pot in prežijo na popotnike. Ko se ti približajo, planejo iz grmovja in vdarijo po njih. Pušica, namenjena ženinu, krepkemu junaku, zadene le konja, ki se spne po koncu in vrže jezdica na tla.“

„V tem hipu vdarijo po njem in pogubljen bi bil, a nenadoma prijaha njegova straža, veliko večja od nas, in nas zagrabi tako srdito, da

skoro polovica tolovajev na mestu obleži, ostali pa hitro pobegnejo. Jaz se pri boju nisem vdeležil in ko je bilo vse pri kraju, se bližam ženinu, ki je žalosten stal pri mrtvem konju, mu povem svojo osodo in ga prosim, da bi me rešil te družbe in sabo vzal. Vitez mi dovoli prošnjo in me izroči svojemu strežaju.“

„Po ti naključbi sem prišel v krasni grad tega viteza in se učil pod vodstvom njegovega hišnika vsega, kar je mladenču potrebno v boju in na dvorišu visokih gospodov. V kratkem postal sem ljubljeneec vrlega viteza in njegov spremljevalec na vsih potih, bodi si v boju, bodi si, kedar je obiskoval slovesnosti in vitežke igre. Tudi jaz sem si pridobil marsikako krasno darilo za svoje hrabro vedenje.“

„Ko stopim v dvajseto leto, zbudi se mi želja do doma; neprenehoma mislim na stariše, sestrico, ki bi mogla biti že krasna devica, na očetovi grad in na domovino sploh. Grad mojega dobrotnika je bil jako daleč od mojega kraja, tedaj potovanje jako nevarno, posebno za samca. Vse to mi je očital skrbni vitez, a pogumnost moja in huda želja premagata in nekega dne vzamem slovo od grada in njegovih prebivalcev ter odrinem nadepoln. Brez posebnih ravsev

dospem v domači kraj; radost v srcu preišlujem, kako se bodo veselili stariši zgubljenega sina, ki se vrne ko čverst junak, kako se bo čudila sestra nad mano in ali me bo stari čuvaj še spoznal.“

„Bližam se gradu in ko prijezdim iz gošave, od kodar se je videl, kaj zagleda ostrmelo oko? Tam, kjer je gledalo vtrjeno poslopje ponosno v dolino, stoji očrnjen zid, hiše podložnih vaščanov so čisto pometene od tal in le tu in tam kaže kupček kamenja ali na pol ožgan tram, da so tu stala človeška prebivališča. Strašna tužnost me zgrabi in srdito se zarotim, maščevati se nad hudodelnikom in ga poiskati, če tudi tiči v sredi zemlje. Starček, ki prebiva v razvalinah, mi pove celo dogodbo. Ponočni čas je bil grad napaden, brambovci posekani in mojega očeta, mater in sestro je grozovitnež odpeljal. Kaj se z revico godi? Morda čaka v temni ječi odrešenja, ali pa — groza me obhaja pri tej misli — je v rokah kakega hudobneža, kateri jo ima za veselje in kratek čas.“

„Ko izvem žalostno novico, se podam zopet na pot, da poiščem sled zgubljenih. Leto in dan že se klatim po deželi, ogledam vsak grad in poprašujem, a ves trud je zastonj. Koliko sovražnih

napadov sem že odbil, ker misel, da morem maščevati smrt svojih ljubih, mi daje orjaško moč in mi pomaga premagati celo četo sovražnikov.“

„Pot me je pripeljala v te kraje. Slišal sem o divjem življenji posestnika grada vrh tega hriba in tudi tu sem hotel poiskati sled. Jahaje tik vode po ozki stezici naletim na drhal, ki se je menda ravno iz lova vračala domu. Na čelu jahal je mož s temnim obrazom. Ker je vlila se velika ploha, so bili vsi premočeni in vodja jako slabe volje, kajti rotil se je nad vremenom in preklinjal vse nad- in podzemeljske moči. Komaj mene ugleda, zasuče konja proti meni in namerja s sulico me prebosti. Jaz mu jo odbijem in ga vržem iz sedla. V tem hipu zarujove, ko divja zver in kliče svoje spremljevalce na pomoč. Enako četi psov se zakadijo ti proti meni; pot je ozka, tedaj so me zamogli le posamezni doseči. Dva se hitro zgrudita, sulica moja jim je predrila prsi, in ravno merim na tretjega, kar čutim jeklo med rebri; vodja se je bil pobral in mi od strani sulico porinil v prsi. Zdaj je bilo po meni, kajti zavednost me je jela zapuščati. Kako sem prišel k vaši koči, sam ne vem, le toliko še pomnim, da me je konj odnesel

sovražnikom. Kje bo neki zdaj zvesta žival! Nar
brž je mrtva, ker bi me drugači ne bila za-
pustila.“

„Tu imate v kratkem celo povest mojega
življenja, ktero je le po vaši nevtrudljivi skrbi
podaljšano. Ako bi bil moral umreti že zdaj, ne
bi bil spolnil svoje obljube zastran maščevanja,
tedaj je moja hvaležnost do vas neizrekljiva.“

Bogomil je poslušal prav marljivo zanimivo
povest in ko jo je mladeneč končal, poprime
starček besedo.

„Prav žalostno je tvoje mlado življenje in
veliko nalogo imaš še izvršiti. Kar se tiče mašče-
vanja, ne segaj Božji pravici pod roke, ona bo
hudobneže ojstro kaznovala. Bog ti daj srečo in
vodi tvoje stopnje, da najdejo zgubljene žlaht-
nike, če še živijo. Ta namen tvoj je hvale vreden,
in ako zamorejo moje slabe moči kaj storiti k
boljšemu ali hitrejšemu vspehu, ti jih radovoljno
ponujam. Vendar — ne zameri — vse si mi na-
tanko razjasnil, le ime svoje si mi zamolčal.
Te li veže kaka obljuba, da ga ne poveš?“

„Nikakor ne! V r a t o m i r se imenujem jaz.“

„In priimek tvojega blagega očeta?“

„Tega ne vem, ker sem bil, kakor sem že
omenil, jako mlad, ko sem se zgubil v gojzdu.“

„Hm! hm! Tedaj je tvoja naloga jako težavna. Dolgo govorjenje te je vtrudilo, vrniva se nazaj v kočo, treba ti je pokoja, ako hočeš, da se ne povrne bolezen, kajti rana še ni zaceljena.“

Po tem pogovoru koračita molčé nazaj v kočo. Rana mladega Vrtomira se zaceli čez nekaj dni popolnoma in telesna moč se mu jame vračati. Komaj se čuti tako krepkega, da suče sulico in meč, vzame slovo od svojega zdravnika, kajti nepotrpežljivost mu ne dá miru; zopet hoče iskati nevarnost, kateri je komaj ušel.

Bogomil ga blagoslovi, mu želi srečen vspéh in izreče up, da se bosta zopet vidila. Vrtomir mu zagotovi, da ne bo nikdar pozabil svoje dolžnosti do njega in mu naznanil napredovanje svojega iskanja.

Starček majé žalostno z glavo.

„Bog ve,“ pravi, „koliko časa bom še vesljal po jezeru življenja! Ako tu sem pridši najdeš kočo prazno ali družega v nji, išči me tam na griču pod košatimi drevesci, kjer hladno pihljajo jezerski vetrovi; tam bom v miru počival.“

To izrekši objame Vrtomira in ko ta odide po ozki stezici, gleda za njim, dokler ga gošava ne odtegne njegovemu očesu.

Prikazen v ječi.

Ko je Vrtomir zapustil Bogomila, ne vé prav, kam bi se obrnil. Brez konja ni mu moč, daleč popotovati, in tukaj si ga ne more kupiti, kajti le tu in tam je stala kaka posamezna hišica revnega kmeta ali pastirja.

Oziraje se po okolici, zagleda grad vrh hriba. Tega ni še bil pregledal, morda tu najde sled. Nameri se proti gradu, ali med potom se spomni, da je brž ko ne lastnina ravno tistega sirovega vodja, ki ga je s sulico ranil. Tedaj bi tekel sam v past, ako bi ga obiskal. Poguma ni mu manjkalo, a on je bil sam in podati se v sovražni šotor bila bi predrznost, ne pogum. Moč in sila ne opraviti tu nič, tedaj seže po zvijači. Poišče ubozega pastirja, kateri mu za srebrnjak posodi svojo praznično obleko. V tej podá se v grad in se ponudi tu za vojaka. Hinko si ga pogleda in ga vzame v svojo službo.

Vrtomirov namen je bil, le toliko časa ostati v tej službi, dokler ogleda cel grad in zve, kar si je želel. Ker ga Hinko ni spoznal, ne bojí

se ničesar. Stanuje skupej z novimi tovarši v poslopju tik zidovja. Na večer jih je bilo nekaj na straži, drugi pa so se vsedli okrog ognja v sredi temne sobe in se menili tu o preteklih časih in svojih junaških delih v boju in na lovu.

Ravno je pripovedoval nek širokoustnež, kako je v boju presekal z enim mahom jezdeca, sedlo in konja. Vse se smeja takem bahanju.

„To vse ni nič proti temu,“ pristavi drugi, „kar sem storil jaz, ko smo napadli po noči grad, ki je stal veliko milj od tukaj.“

„Kaj neki ste storili vi, starec?“ vpraša poprejšni govornik. „Ste mar koga odrli, da je koža cela ostala?“

„Tega ne, timveč zajeli smo celo gnjezdo nenadoma. Jaz sem bil prvi na obzidju in sem posekal več ko petdeset čuvajev, tako da nihče ni trohnil besedice.“

Vsi se jamejo smejati in na obrazu se jim vidi, da mu ne vrjamejo.

Vrtomir molče posluša.

„Gola resnica je, kar pravim,“ pristavi govornik nevoljen, „in ker mi ne verjete, vam bom povedal vse.“

„Dobro, dobro! le hitro!“ vpijejo vsi. Vrtomir se obrne proti govorniku, da bi mu ne ušla nobena besedica. Vojak prične:

„Trda noč je bila, ko dospemo po dolgem potovanju do grada. Vzroka napada ne vem, vendar se mi dozdeva, da je naš gospod malo poprej tam snubil hčerko vitezevo, katero mu je oče odrekel. Škripaje z zobmi se je bil vrnil in nam ukazal, oborožiti se in ga spremiti.“

„Kakor sim rekel, prišli smo v temni noči k obzidju grada. Tu si nihče ni svest nevarnosti, še celo čuvaj je v miru spaval. Tihoma postavimo tedaj lestvice k zidu in jaz sem bil prvi na njem. Hitro poiščem čuvaje in jih podavim v hipu, potem se vderó tovarši za mano, razbijejo vrata in posekajo služabnike, ktere je bil šum zbudil iz sladkega spanja.“

„V tem hipu prikaže se stari grajšak z mečem v roki in brani vhod v notranje stanice. Ali kaj zamore sam proti množici! Zgrudi se, zadet s sulico v prsa. Mi se razkropimo po sobah in ropamo, kar najdemo, potem zažgemo grad. Ko se vidi plamen v spodnji vasi, prideró kmetje in hočejo gasiti. Hahaha! Zapodimo jih in jim zažgemo vas zavoljo njihove predrznosti.“

„Kaj ste počeli z grajšakom in njegovo družino?“ vpraša Vrtomir, kateri je od jeze škripal z zobmi.

„Grajšaka, ki je bil le ranjen, vzeli smo s sabo; ravno tako njegovo ženo in hčerko. Pri moji veri! deklica je bila lepša od zvezde, le škoda, da se nam je tako hitro zgubila.“

„Zgubila se je?“

„Da, da, čisto zginila nam je z materjo vred na potu. Le očeta pripeljali smo domu. Tu ga dá naš gospod zapreti v nar temnejšo ječo, kjer je glada umrl. Morda pa še živi, kajti ponočni čas slišijo straže na obzidju večkrat strašno stokanje in vsak se boji, stopiti v stolp, kjer je podzemljaska, v skale vsekana ječa.“

„Res je to,“ se oglasi neki čuvaj, „tudi jaz sem slišal grozno stokanje.“

„Jaz tudi,“ pristavi drugi in se strese od straha.

„Kje je stolp, od ktereга govorite?“ vpraša Vrtomir.

„Na voglu grada, kjer je hrib nar bolj strm. Kaj tako natanko izprašuješ? Hočeš morda sam se prepričati, če sem resnico govoril?“

Vrtomir je zvedil dovolj. Vstane, zapusti sobo in se poda prek zidovja k omenjenem

stolpu. Najde ga, se ustavi pred njim in ga ogleduje. Žalost mu skoro srce razžene.

„Tu si tedaj poginil glada, dragi oče,“ začne sam pri sebi in glas njegov vedno naraša, ko nadaljuje: „Kako strašna je bila tvoja smrt! Ta tirja maščevanje, in kar je v moji moči, se bo zgodilo, da se kaznuje tvoj morivec. Gorjé mu! Tu se zarotim — slušaj me, duh vrlega očeta — da ne bom prej spaval na postelji, dokler živi posestnik tega grada.“

V tem hipu ga zgrabi močna roka od zadej in posmehovalni glas se čuje:

„Menda ne boš nikoli več spaval drugod, ko na mrzlih kamnitnih tleh, kjer ležijo kosti tvojega očeta. Zagrabite ga in pahnite ga v podzemeljsko ječo, da dela družino podganam in kačam.“

Osupnjen se ozre Vrtomir in zgrabi meč; a preden se zamore braniti, je premagan in zvezan. Trije služabniki ga zgrabijo, odpro železna vrata in ga pahnejo v globočino. Ječa vstvarjena je bila tako, da nesrečnežu, ki je prišel v ta prostor, ni bilo mogoče, še kdaj priti na svetlo. Nad sabo sliši Vrtomir ostudno krohotanje, potem se zapro vrata in revež je v temoti, svet je za njega zgubljen.

Ko čuti trda tla pod sabo, jame tipati krog sebe. Prvo, kar mu pride v roke, je človeška kost. Ves prestrašen jo vrže od sebe; ko pade na tla, zarožljajo druge kosti, četa podgan se vzdigne oplašena in teka po ozkem prostoru; ena teh ostudnih žival se spne po njegovih nogah. Groza obhaja Vrtomira v taki družini. Koliko časa bo trpelo, da lačne živali napadejo njega in mu trgajo meso iz živih, pa po gladu oslabljenih udov! Britka osoda! Zarotil se je, maščevati grozno smrt svojega očeta in zdaj mu je gotova enaka smrt!

„O, take krivice ne smejo se goditi na svetu,“ prične z britkim glasom. „Ako so te kosti resnično ostanki mojega očeta, prikaži se mi duh ranjcega in reši me te strašne in krivične osode, da zamorem kaznovati hudobneža in ga zatreti z njegovim gnjezdom vred.“

Komaj so mu te predrzne besede ušle iz ust, razsvetli se ječa, skalnata stena se odpre in iz votline stopi — starček, zavit v dolg plajšč, se bliža osupnjenemu mladenču in ga nagovori z globokim glasom:

„Čemu me budiš iz mrtvaškega spanja? Nihče naj ne kliče duhov na pomoč, ker brez usmiljenja razdrobijo kosti vsacega, ki se predrzne,

kaliti jim rajski mir. Ti si moje krvi, tedaj ti prizanesem. Kaj želiš?“

Vrtomiru se bliši vse, ne more družega, ko pasti na kolena pred nepričakovano prikaznijo — in mrmrati nerazumljive besede. Prikazen molče pričakuje odgovora. Mladeneč se slednič zdrami in pogumno odgovori:

„Ako si duh ranjcega mojega očeta, reši, pokaži mi pot iz tega strašnega kraja, da moram doseči svoj namen. Razodeni mi tudi osodo matere in sestre in pelji me do njih, ako še živiti.“

„Veliko zahtevaš,“ odgovori prikazen, „a naj se ti spolnijo želje. Mati in sestra ti še živiti in našel ju boš nenadoma. Poprej pa te čakajo še velike nevarnosti in skušnjave. Bodi stano viten in ne vdaj se jim, da se ne pogubiš. Skrbi tudi, da se položijo moje kosti v hladno zemljo, ker doslej ne najdem pokoja, kterega tako zelo potrebujem, in strašim po gradu. Kedar boš v veliki zadregi, pokliči me na pomoč. Izročim ti svoj prstan, kterega najdeš na kosti moje roke; skrbno pazi nanj, da ga ne zgubiš. Kedar me potrebuješ, zavrti ga trikrat okoli prsta in prikazal se ti bom, a kliči me le v veliki sili, kedar druge pomoči ni. Vzemi prstan tam v kotu iz roke in pojdi za mano!“

Vrtomir stori, kar mu je ukazal duh, čeravno čuti mrovline v vsih udih. Potem stopa za duhom, in oba zapustita ječo na tisti poti, po kateri je prišel duh. Unkraj zidovja zgine ta ko megla in Vrtomir je zopet sam v trdi temoti. Se mu je li sanjalo? Ali je bila cela prikazen le sleparija? Nevrjetno se mu zdi vse, kar je ravno videl, a obnebje nad njim in prstan na roki ga prepričata, da je vse resnično. Kaj hoče zdaj početi v temni noči pod milim nebom? Vrniti se v grad bi bilo bedakasto, tedaj se napoti k starčeku pri jezeru.

Čeravno pot ni dolga, jo vendar zgreši v temni noči, in ko se napoči dan, vidi se na čisto neznanem kraju v sredi gojzda, kjer ni ni niti poti, niti stezice. Pred sabo vidi visoke gore, ne daleč od njega šumi velika voda in nikjer ni viditi človeškega poslopja. Celi dan popotova po gošavi brez vsega vspeha in ko noč zakrije vse s temnim plajščem, se vleže oslavljen od truda in glada na mah pod košatim drevesom in mirno zaspi. V celi okolici se jamejo glasiti zveri in druge gojzdne živali.

Ko se zbudi, bil je že dan in solnce stalo je že precej visoko na nebu. Mane si oči in spominja se dogodbe včerajšnjega dneva. Se mu je

morda v spanji sanjalo? Ne, prstan na roki mu je porok, da je vse resnično.

Vzdigne se in se ozira po okolici. A tu je krog in krog gosta gošava, nikjer ne vidi konca. Kam je zašel? Po dolgem potovanju zagleda v sredi gojzda nizek griček, poda se višje in zagleda ne daleč pod sabo veliko šumečo vodo, ktera divja med strmim skalovjem. Tik te vode se vidi nizka kočiča. Poiskati jo hoče na vsak način, kajti glad ga suče, in morda izvé po prebivaleih hišice kako pot iz tega divjega kraja. Orožja nima družega, ko kratek, pa ojster meč; s tim preseka trte in zarašene veje, ktere mu zapirajo pot.

Šum vode se vedno bliža. Po velikem trudu dospé do bregovja in zagleda leseno, z mahom in vejami zamašeno kočó. Siv starček se greje pred njo na solncu. Ko ugleda mladenča, se prestraši in hiti nazaj v kočó.

Vrtomir hitro stapi za njim, ga prime za roko in reče:

„Ne boj se, siv starček, ni me pripeljala k tebi slaba misel, timveč sila. Zgubil sem se v gošavi, ne vem pota iz nje, tedaj te prosim, da mi ga ti pokažeš. Naj prvo pa te prosim

koščeka kruha, kajti od glada me že sapuščajo telesne moči.“

„Nesrečnež,“ odgovori starček, „mar ne veš, da si pogubljen? Tu razsaja velikansk zmaj, ki požre vsacega, kateri pride v to nesrečno okolico. Veliko let že nisem videl žive duše pri svoji koči.“

„Mar tebe ne požré zmaj?“ vpraša Vrtomir osupnjen in neveren.

„Do mene in moje kočé nima oblasti. Vidiš to okrožje, izpleteno iz vej blagoslovljenega drevesa? Kar je takraj meje, pusti zmaj pri miru, unkraj pa zgrabi vse in nese v svoj brlog pri izviru Bistrice. Čudež je, da te ni še zavohal! Pri meni ti ne more nič, ako pa se podaš od tu, te bo hipoma zadavil.“

„Strašno novico si mi povedal,“ pravi Vrtomir in gleda prstan na roki, „vendar se ne vstrašim. Podeli mi košček kruha, da potolažim želodec, potem se bova pogovorila dalje.“

„Prav iz srca rad ti postrežem z vsem, kar najdeš v moji koči,“ odgovori starček in ga pelje v hišico. Potem mu postavi na mizico vrček in košček črnega kruha, pečenega iz korenin nekega zeliša in ajde. V vrčku je brezov sok.

Vrtomir jame jesti in prav dobro mu diši. Ko si ugasi žejo in lakoto, poprime zopet besedo.

„Govoril si o zmaju,“ pravi, „razjasni mi to reč bolj natanko.“

„Kar vem, bom vse povedal,“ odgovori starček in se vsede k svojem obiskovalcu, potem nadaljuje:

„Mnogo let je že preteklo, kar tu stanujem. Izvolil sem si to samoto v pokoro za velike pregreške, ktere sem storil med ljudmi. Dovoli mi, da molčim o tej reči, kajti britke solze se mi udeerejo, kedar se spominjam svojega preteklega življenja.“

Pri teh besedah zakrije starček obraz z rokami in molči nekaj časa. Vrtomir poprime zopet besedo:

„Ako so tvoji grehi še tako veliki, v tej samoti si že storil pokore toliko, da zamoreš mirno spavati.“

„Ne mislite tega,“ odgovori starček, „vest mi vedno še očita nekdanje hudobije in mi jih bo očitala do smrti. Povedal ti jih bom, kajti naznaniti jih drugim, mi je nar večja pokora, in morda bo moje življenje tebi koristen poduk in strah, da se varuješ hudodelstva. Tedaj slušaj.“

„Rojen sem bogatega in žlahnega stanu. V mladosti sem bil čvrst ko ti, jahal sem na brhkem konju in moja pušica ni izgrešila nikdar zveri. Veselo življenje mi je kalila le smrt matere, ktera mi je umrla v osemnajstem letu moje starosti. Toda tudi to žalostno dogodbo je pozabilo mlado srce moje.“

„Imel sem brata, čvrstega junaka, leto staršega od mene. Vezala naju je presrčna bratovska ljubezen in prisegla sva, nikdar se ločiti, pomagati eden drugemu v nevarnosti in tudi očetovega posestva po njegovi smrti nikdar ne razdeliti. Da bi to obljubo bolj lahko držala, zarotiva se dalje, nikdar se ne ženiti. Kmalu potem je umrl oče in nama zapustil grajšino in veliko zemlje. Nič ni kalilo lepe bratovske zveze.“

„Nekega dne jaham zavoljo važnega posla v bližnjo grajšino. Ker grajšaka ravno ni bilo na domu, me sprejme njegova gospa ter pelje v krasno sobo. Tu sedi pri oknu krasna deklica, njena hčerka, lepa ko zvezda na nebu. Ostrmim in tudi deklica obrne oči na tla in po obrazu se ji ulije rudečica. Ne vem prav, kaj sem govoril in stal bi bil ves zamaknjen cel dan na mestu.“

„Minica,“ se oglasi mati, „postrezi mlademu vitezu s kozarcem hladnega vina, da se okrepča po dolgem jahanju.“

„Minica se vzdigne, moje oko se ne gane od nje. Natoči vina in mi ga ponudi s trepečim glasom. Vse žile se jamejo gibati v meni in kri se mi zapodi v glavo, ko se moja roka pritisne njeni lični ročici.“

„V tem hipu ustopi grajšak in zapove ženskama, zapustiti sobo, da se z mano pogovori o mojem poslu. Minica ustane in odplava; ko pride na prag stanice, zdelo se mi je, da se je ozrla po meni.“

„Poslo je kmalu opravljeno, zasedem konja in se podam ves zamišljen proti domu. Brat me sprejme prav srčno, pa jaz mu odgovarjam prav kratko, se zaprem v svojo sobo in mislim na — Minico.“

„Od te dobe sem iskal zmeraj samotne kraje. Brat si ubija glavo in poprašuje po vzroku moje tužnosti, a jaz se mu umikam in se ga včasih celó znebiti z neprijaznim renčanjem. Majé z glavo in me zapusti.“

„Čez nekaj tednov zapazim na njem ravno to bolezen, ktera je mene trpinčila. Kaj ko bi tudi on mislil na — Minico? Ta misel mi ne

a- dá miru, moram se prepričati, prej ne morem
se mirno spavati.“

„Ko se napoči dan, bil sem že na nogah in čakal brata. Stojim pri oknu ter ga ugledam na dvorišu, ko pokliče hlapca in mu reče, nasedljati konja. Služabnik se podviza in kmalu potem odjaha brat. Mene zgrabi ljubosumnost, zgrabim meč in hipoma sem na dvorišu. Tu zasedem konja, in jo vdarim po tisti poti, po kateri je brat odjahal.“

„Dolgo časa ga ni viditi. Še le ko se pot zavije unkraj gojzda, ga ugledam na ovinku jahajočega naravnost proti gradu našega soseda. Zdaj sem bil gotov, da tudi on ljubi Minico, poženem konja in jo vdarim za njim. Nisim bil več brat, ne človek, temveč le ljubosumen; ta, ki je jahal pred mano, ni se mi zdel več žlahtnik, ampak hudobnež, ki mi je hotel vzeti srce Minice.“

„Srd me čisto omami, izderem meč in ko dohitim osupnjenega brata, zarijem mu ga od strani v prsa. Preboden pade iz konja, rudeča kri se vlije po tleh, njegovo oko se vpiči v moj obraz in omedli.“

„Po storjenem hudodelstvu oglasi se mi vest, zapodim konja in jaham celi dan. Proti večeru mi pade vtrudena žival in obleži na mestu. Jaz

jo zapustim in se klatim po deželi brez upanja, brez miru. Slednjič dospem do vira te vode. Tu mislim končati svoje življenje v valovih dereče reke in skočim iz skale v globočino. A voda ne mara za tako grozovitne grešnike, vrže me na suho in ko se zopet zavem, ležim na pesku tik Bistrice. Rešitev bila mi je znamenje, da ne smem še poginiti, temveč delati pokoro za strašno hudodelstvo. Tedaj si naredim tu kočico in pokorim se že zdaj blizo petindvajset let.“

Pri teh besedah omolkne starček; vidi se mu na obrazu, da ga je povest zelo vtudila. Vrtomir je ves zamišljen in še le, ko vidi, da starček ne misli dalje govoriti, poprime besedo.

„Tvoje hudodelstvo,“ pravi, „je res strašno; vendar se bo izbrisalo v večnih bukvah po tvoji veliki pokori. Tvoja povest je zelo obširna, le — ne zameri moji radovednosti — o zmaju nisi črhnil še besedice.“

„Tudi o njem boš vse natanko izvedil. Dovolj mi le nekoliko oddahnenja, kajti nenavadno govorjenje in spomin na nekdanje čase so tako oslabili moje stare ude, da potrebujejo pokoja, da se zopet okrepčajo. Danes ostani pri meni, jutro bom dokončal dogodbo svojega žalostnega življenja.“

Vrtomiru se smili sivček, poda se tedaj pred kočo in tu ogleduje vrhe hribov. Starček je bil mirno zaspal in ko se približa večer, se zbudi in naredi mladenču posteljico, na kateri ta hitro zaspi.

Na vse jutro ustane Vrtomir, ter se poda pred kočo, da bi srkal ojstri zrak. Na klopici najde že starčeka, kateri ga prijazno pozdravi.

Vrtomir mu voši dobro jutro in ker vidi, da je zeló izgovoren, opomni ga včerajšne obljube zarad zmaja.

Starčeka obraz zatemni.

„Radovedna mladost,“ prične, „morda te bodo v kratkem zobali njegovi zobje, kajti poti od tu ni druge, ko stezica tik vode, in na tej preži pošast, da zgrabi kakega nesrečneža, ki se je zgubil v gošavi.“

„Kako pa ste mu ušli vi?“

„Pušavnik, ki je živel pred nekaj leti v votlini na bregovju Bistrice, in ktereга sem našel, ko sem prišel po svojem begu v te kraje, pokazal mi je zeliše, ktero tako smrdi zčaju, da pobegne, kedar ga zagleda.“

„Kje raste to zeliše?“

„Prav vrh onega hriba,“ odgovori starček, kazaje na kamniške planine.

„Če je taka, ne bojim se zmaja,“ pristavi Vrtomir in gleda prstan na roki; morda ima ta tudi moč, zapoditi pošast.

„Tega bi ti ne vrjel, kajti tudi na poti, ki pelja na hrib, preži zmaj, in kogar zagleda, po njem je.“

„Koliko časa že razsaja tukaj zver?“ vpraša Vrtomir.

„Tega ne vem natanko. Pušavnik mi je pripovedoval o njem, da varuje v svojem brlogu deklico nebeške lepote. Kdor bi ga zmagal in rešil devico, bi jo dobil v zakon in z njo vse bogastvo, katero je shranjeno v podzemeljski palači. Marsikakega junaka, ki se je bil podal v nevarnost in bojeval s pošastjo, so že strli ojstri kremplji in zobje, kajti zver ima sedem glav.“

„Sedem glav!“ pristavi Vrtomir osupnjen.

„Sedem! Ako mu ne odseka srednje prvič, je vse zastonj, ker vsaka druga izraste vnovič. Tedaj je malo upa, da bi kdo rešil zaprto devico.“

„Jaz jo bom,“ pravi Vrtomir in kri se mu vlije v lica.

„Imaš že kaj zaslug za domovino in svojega bližnjega?“ vpraša starček resno.

„Jako malo, žalibog!“ odgovori Vrtomir.

„Tedaj ne postopi se rešiti device, kajti ona namenjena je le junaku, ki je spolnil vse dolžnosti svoje in zaslužil tako srečo, kakoršna ga čaka na strani nar krasnejše ženske.“

Vrtomir se spominja svoje prisege in umolkne. Starček nadaljuje:

„Berem ti na obrazu, da te še nekaj tiši! Razodeni mi svoje skrivnosti, morda ti bo svet skušenega sivca v korist.“

Vrtomir mu pové vse dogodbe svojega življenja, ktere so nam že znane. Ko je bil končal, poprime zopet starček besedo:

„Tedaj imaš res lepo in važno nalogo pred sabo. Spolni oblubo, poišči mater in sestro, pokopaj kosti očetove na blagoslovljenem mestu, potem se vrni in ako ubiješ pošast, naj ti bo za plačo devica. Da prideš brez nevarnosti iz gošave tega gojzda, ti dam tu zeliše, katero odpodí zmaja.“

Pri teh besedah mu dá starček suho pero. Vrtomir se posloví in odide po stezici tik dereče Bistrice.

Prstan.

Časi, v katerih se je godila naša povest, bili so jako nemirni. Vladovala je le pest, kjer je bila moč, tam je bila tudi pravica, kajti naj močnejši je bil sodnik. Nemško kraljestvo, kteremu je bila prišteta Kranjska dežela, napadali so sirovi in neusmiljeni, krvoželjni Turki v velikih četah in so drli celó do Dunaja.

Ni bilo tedaj čuda, da kralji nemški niso se pečali toliko z notranjimi zadevami, kakor z unajnimi sovražniki. Po celi deželi bilo je veliko vtrjenih gradov, katerih posestniki so se radi ravsali, bodi si iz resnega vzroka, ali pa zavoljo dolgega časa in plena. Tedaj napovedali so si boj med sabo ali pa se tihoma napadali, ropali in zažigali gradove in polovili ali pomorili prebivalce.

Na Kranjskem stala sta tik Save na strmih gričih gradiča; nju posestnika sta se davno že gledala nevošljivo in pisano, kajti vedno je bil prepir zavoljo lova, plače, katero so dajale ladije na Savi itd. Vendar ta srd ni se bil še vžgal

do plamena, in še le ko neko noč hlapci grajšaka Pankraca odpeljejo nov čoln Mangarta, je ogenj v strehi: Mangart napove svojemu sosedu boj.

Prav v tem času pride Vrtomir v te kraje ter se oglasi pri Mangartu, da bi prenočil in skrivaj tudi iskal sled svojih zgubljenih žlahtnikov. Vitez ga vljudno sprejme in mu v pogovoru omeni tudi svoje homatije s Pankracem. Vrtomir mu ponudi svojo pomoč in ustreže s tem Mangartu, kateri je potreboval še nekaj hrabrih mečev.

Ko se pogovarjata po večerji pri majolki sladkega dolenca, zatrobi nenadoma čuvaj. Vse skoči na noge in dere na dvoriše, a v tem hipu so obdani vsi z veliko množico sovražnikov. Pankrac je bil namreč napadel grad po noči, njegovi vojaki so bili tihoma splezali čez obzidje in posekali nekaj čuvajev in potem pridrli na dvoriše.

Vrtomir potegne meč in maha na strani starega, pa neprestrašenega Mangarta po sovražnikih. Marsikter že leži do smrti ranjen na tleh, a vidi se ko da bi rastli iz zemlje. Mangarta zadene kol na glavo in ker ni imel časa, nataktniti čelado, se zgrudi ko mrtev. Vrtomir

ga hoče vzdigniti in nesti nazaj v grad, a v tem hipu prileti pušica in mu predere desnico. Zdaj se ne more dalje braniti, sovražniki ga zajamejo, zvežejo in peljejo s sabo. Mladenču zgine zavednost, le toliko še vidi, da se bliža Pankrac in ko mu pogleda v obraz, zakriči:

„Tega mi varujete ko biser, njegova smrt bo vzela s sabo življenje desetih varhov njegovih.“

Po teh besedah odjaha Pankrac. Vojaki nalože ranjenega na sulice s plajšem pokrite ter ga nesó proti domu. Po poti jim sveti ogenj zapaljenega grada.

Vrtomir prebudi se še le v temni sobici. Premišljevaje svojo žalostno osodo, ugleda v kotu svojega strežaja, človeka zelo neprijetnega obraza, kateri se brž bliža postelji, ko bolnik odpré oči.

„Kje sem?“ vpraša Vrtomir.

„V gradu mogočnega viteza,“ odgovori strežaj, „kterega je volja, vas vzeti v svojo službo, kedar ozdravite. Zavoljo tega vas je vzel s sabo, da ozdravite. Drugi tovarši vaši so mrtvi.“

Vrtomir se spomni vseh dogodov in hoče ustati, a bolečina rane ga vrže nazaj na posteljo. Čuvaj, ki je to zapazil, se posmeje, in

hoče nekaj odgovoriti, a v tem hipu se odpró vrata in na pragu se pokaže Pankrac.

„Mu je že kaj bolje?“ vpraša strežaja.

„Ravnokar se je zdramil,“ odgovori čuvaj.

Za tim besedam stopi vitez k postelji, pogleda bolnika in ker ta miži, mrmra sam pri sebi:

„Ozdravil bo! Zdaj imam vsaj upanje, doseči svoj namen. Ni dvomiti, da je njen brat, kajti obraz je ravno tisti.“

Vrtomiru te besede niso jasne, čeravno jih dobro sliši. Da bi morda še izvedil kaj več, ne gane se in ne trene z očmi; vitez ga gleda še nekoliko časa, potem se obrne in odide; poprej pa še naročí čuvaju, dobro streči ranjencu in mu naznaniti, kedar bo zamogel govoriti.

Nekaj dni se Vrtomir ne more ganiti iz postelje. Strežaj mu prinaša vse, kar zahteva in mu obvezuje rano, ktera se jame celiti. Bolnik že zamore ustajati in se sprehajati po dvorišu poleg obzidja. Spremlja ga čuvaj, ki pa molčí na vsa vprašanja Vrtomira. Nekega dne vrnetá se zopet v stanico. Tu ju pričakuje vitez in zapove Vrtomiru, stopiti za njim. Korakata čez nekaj stopnic v globočino in se ustavita v razsvitlenem podzemeljskem prostoru. Vrtomiru se dozdeva, da je ravno pod kapelico.

Ko stopijo vsi v ta mrzli prostor, zagleda Vrtomir v koticu belo oblečeno devico; ostrmi in jo gleda nepremakljivo. Spominja se mladih let, očetovega grada, male sestrice. Da, taka bi morala biti, ako je še pri življenji. Tudi deklica je vprla oči v mladenča; gleda in gleda, kar se spusti proti njemu, ga objame in slišati je le besedice:

„Brat moj! — Sestra moja!“

A bratovsko in sestarno veselje trpi le malo časa; Pankrac, ki je stal v kotu, približa se in ju nagovori:

„Res je ta brat tvoj, ktereга sem našel po naključbi in ga rešil smrti. Ne dvomim tedaj, da mi boš dovolila iz hvaležnosti, kar mi ne dovoliš iz ljubezni, in vrjela, da sem pripravljen storiti vse, kar zahtevaš, da pridobim tvoje nagnjene.“

Devica ga pogleda, se pritisne še bližje bratu in odgovori:

„Tedaj dovoli mi, da zapustim z bratom tvoj grad; daj mi prostost!“

„Vse drugo, česar želi tvoje srce, ti izpolnim, le tega ne!“

„Druzega ne zahtevam!“ odgovori deklica, „in če mi ne dovolite tega, rešil me bo brat iz vaših rok.“

„Hoho! Ne zaupaj bratu preveč! On je ko ti moj vjetnik, in ako se mi še zdaj vstavljaš, vtaknil ga bom v temno ječo, dokler se ne prelomi tvoja svojeglavnost. Da imam resnično voljo, izpolniti to žuganje, ti bom pokazal s tem, da ukažem, zapreti komaj zdravega brata v nar bolj mokro ječo. Zgrabite ga!“ se zadere na okoli stoječe strežaje, kateri zgrabijo Vrtomira in ga tirajo v temno ječo.

Deklica zakriči in se zgrudi na tla; stara ženica se prikaže in jo odpelje. Pankrac jo pogleda in odide z besedami: „Kedar mi izpolniš želje, bo brat prost. Migljej tvojega prsta je ključ njegove ječe.“

Ko so se zaprla železna vrata Vrtomirove ječe, ga zgrabi jeza. Tedaj ga je hudobnež le iz tega namena dal ozdraviti, da bi po njem prisilil sestro, privoliti mu njegovo zahtevanje. Kako neki je prišla v njegove pesti? Kaj ga je zadrževalo, da do sedaj še ni dosegel tega s silo, kar je želel? Deklica bila je brez brambe v oblasti tega siroveža, kdo jo je branil do sedaj? Vsa ta vprašanja mu grejo po glavi, a ne more jih vganiti. On je sicer pripravljen, rajši umreti nar hujše smrti, ako reši s tem nedolžnost sestre, a kdo mu je porok, da bratovska ljubezen ne

bo močnejša od stanovitnosti? Posebno ako bi ga hotel hudobnež umoriti, bi se zbudila ta ljubezen in za bratovo življenje bi darovala revica svojo nedolžnost. Te priložnosti ji ne sme dati, rajši se hoče usmrtiti sam, ker potem nima sestra nikakoršne skušnjave več.

Že namerja, izpolniti zadnjo misel in išče kakega orožja. Tapaje ob steni zagrabi žeblju podoben izrastek na zidu. Ko ga hoče izrjavati, odpre se stena in lučica se prikaže. Vrtomir ostrmí in gleda v majhno stanico pred sabo. Tam klečí na klopici stara ženica in móli. Ko sliši šum za sabo, se ozre in se prestraši. Vrtomir se ji približa in jo nagovori :

„Ne boj se, žena, bodi si, kar hočeš. Ne pridem slabe misli, kajti tudi jaz sem nesrečnež, katerega je vrgel sirovež v ječo.“

Stara žena ga pogleduje nekaj časa, potem se obrne zopet na stran in odgovori s tihim glasom :

„Tvoje ure so štete! Kdor pride v te prostore, ne vidi več belega dné. Poklekni tu na klopico in moli očenaš, obžaluj svoje grehe, ako te težijo in vzemi slovo od sveta. Preden bo petelin pel, mrzlo bo tvoje truplo. Rešenja ti ni upati.“

Vrtomira obhaja groza pri teh besedah. Vendar pogum ga ne zapusti; tedaj nadaljuje:

„Kdo ste vi, da mi prerokujete prihodnost, ker ne veste niti imena niti stanu mojega?“

Jaz sem nesrečnica ko ti in živim že nekaj let v ti stanici, kjer pričakujem smrti. Tudi mene je pahnil neusmiljen grajšak v to globočino, ker ni si upal, umoriti me, ko mojo hčer. Ti pa, nesrečen mladeneč, zapusti me in misli na smrt, kajti gotovo nisi pripravljen zanjo. Ne moti me in ne krajšaj mi srečnih ur, ktere vživa moj duh na strani hčere, moža in sina unkraj sveta v rajskem prostoru.“

Vrtomir ves osupnjen zapusti ozko stanico in se poda nazaj v svojo ječo. Kar je videl, mu ne gre iz glave. Stara žena je brez dvoma udova kakega umorjenega viteza, ktero je žalost tako prevzela, da se ne peča več z ljudmi. Togota ga zgrabi do hudodelnika, mora ga kaznovati, in zatoraj popusti misli o samomorstvu. Med tem ko si izmišljuje pot, po kateri bi to dosegel, zapró se trudne oči in on mirno zaspi na trdih in mokrih tleh.

Mi ga zapustimo spavajočega in se ozremo po njegovi sestri. Ta sloní na mehkem stolu

in zakriva obraz z ročicami; pogostoma ji dero solze po bledih licah.

„Kaka revica sem,“ začne sama pri sebi. „Ker je moja postava brhka in moje lice lepši od družih, trpi brat, ktereга sem komaj našla, v hudi ječi. Zakaj nisem vsa skrivljena in grda!“

Zopet zakrije obraz z rokami in jok se sliši v lični stanici. Zunaj se čujejo trdi koraki, vrata se odpro in Pankrac ustopi.

„Si še nisi premislila, golobica? Si še vedno tako svojoglavna?“

S temi besedami se ji približa in išče njeno roko. A Dragomira — to je njeno ime — ga pahne od sebe. Pankrac odstopi in mrmra sam pri sebi:

„Ne vem, zakaj sme ta deklica tako ravnati z mano! Pri drugih njenega spola nisem se tako trudil, kar ni šlo z lepim, dosegel sem z grdim. Tu pa stojim ko polit pes in ne črhnem besedice. Vendar mora biti tega konec. Jutro bo moja, kajti nedolžnost ji ne bo tako draga, ko življenje komaj najdenega brata.“

Za tem odide in strežnica prinese večerjo. Dragomira se ne dotakne jedi, tudi postelje ne in ko se napoči dan, sedi še vedno pri oknu. Čez nekaj časa ustane in se poda v kapelico;

tam poklekne pred podobo Marije Device in moli; pogostoma jo hoče jok zadušiti in britke solzé močijo kamnitna tla. Ko se nekaj potolažena vrne v svojo sobo, polna upa, da se je bo usmilila Božja previdnost, ktera varuje nedolžnost, sliši na dvorišu velik šum. Pogleda skoz okno, zavpije in se zgrudi na tla.

Kaj je zagledala na dvorišu?

V sredi rabeljnov stoji Vrtomir z zavezanimi očmi, pri njem mož z golim mečem, ki čaka le povelja, da bi mu odsekal glavo.

„Dragomira!“ zadoni Pankracev glas na ušesa deklice, „tvoj brat bo mrtev v tem hipu, ako ga ne reši tvoja beseda.“

Revica se vzdigne, a groza ji zapre besedo tako, da ne more ne črhnuti. Gleda brata in vije roke. Nagla misel ji šine v glavo. Kaj ko bi ona prej skočila skoz okno in se razbila na kamenji? Potem bi ne imel grozovitnež vzroka, umoriti brata.

„Stojte, stojte,“ zakričí na ves glas in jame odpirati okno.

Glas sestre doseže Vrtomirovo uho in mu gre po vseh kosteh. Morda revica privoli v želje siroveža iz bratovske ljubezni. Ta misel mu predero srce, strašen obup ga zgrabi. Skušā opro-

stiti si zvezane roke, a vezila so močna. Pa kaj čuti na prstu? Očetov prstan, na ktere ga je bil čisto pozabil. Po zapovedi očetovega duha smel ga je poklicati le v veliki sili, in ta je bila prišla.

„Dragomira,“ se oglasi zopet Pankrac, „še trenutek imaš odloga, potem bo prepozno!“

„Menda ne še,“ zakriči Vrtomir, „Dragomira, ne boj se nič!“

Pri teh besedah zasuče trikrat prstan, vezila mu odpadejo, sliši se grom in pred njim stoji prikazen iz ječe. Pankrac in njegovi služabniki ležijo ko mrtvi po tleh.

„Kaj želiš, moj sin,“ začne prikazen z votlim glasom.

„Rešenje svoje in sestre,“ odgovori Vrtomir in pade na kolena.

„Naj ti bo dovoljeno! Vsi sovražniki so v tvoji oblasti, a ne maščuj se grozovitno in neusmiljeno, temveč daj hudodelniku priložnost, delati pokoro za obilne in strašne grehe. Ne pozabi tudi jetnikov, ki tičijo po ječah tega grada, reši jih in ako je katerimu grajšak vzel blaga, naj si ga zopet prisvoji. V temni stanici je tvoja mati; vzemi jo s sabo in zapusti te kraje, da spolniš drug del svoje naloge.“

Prikazen izgovori in zgine. Vrtomir teče v sobo, kjer je videl poprej sestro pri oknu. Revica leži ko mrtva na tleh in Vrtomir ne more je zbuditi. Tedaj jo vzdigne in položi na posteljo. Zdaj se vrne zopet nazaj na dvoriše, zgrabi in zveže Pankraca, kateri je še vedno ko mrtev, ga tira do ječe, iz ktere so bili malo poprej pripeljali njega, in ga pahne v globočino. Potem zaklene železna vrata, vrže ključ čez zid, hiti potem v stanico, kjer je videl staro ženo — svojo mater —, ji naznani rešenje, a ne razodene se ji še, ker boji se, da bi ji ne škodovala nenadna vesela novica, in jo pelje s sabo. Po drugih ječah najde še veliko jetnikov, izpusti vse, potem gre po sestro, ktera se je bila že zbudila iz medlevcev in vsi trije zapustijo strašni grad.

V kratkem dospejo do brega dereče Save. Tu se vidijo razvaline pogorelega grada; Vrtomir jame pripovedovati, kar je doživel v njem. Stara mati, ki je vedno še mislila, da ni več na tem svetu, stopa, opiraje se na krepke roke svojega sina, dalje, nji je vse neznano; Dragomira pa ga posluša pazljivo.

Vrtomir je jako osupnjen, ko vidi, da je pamet njegove matere čisto zmešana; ne priza-

deva si dalje, mučiti jo s pripovedkami, tedaj gredo vsi trije molčé svojo pot.

Kdor pozna bregove Save na desnem kraju, je videl tam ostanke nekdanje rimske ceste. Še se vidijo obdelane kamnitne ploše, ktere so pokrivalo pot poleg reke. V tistem času bila je cesta, ktera je zdaj večidel zasuta, dokaj široka, celó vozovi in jezdicí so jo rabili. Tu ali tam je stala na bregu tudi kaka kočá voznikov, kteri so popotnike prepeljevali čez vodo.

Vrtomir je v jako veliki zadregi, kajti čuti, da zapuščajo sestro in mater telesne moči. Kaj bi počel? Že se bliža noč in do prvega grada je še dve uri! Tu v samoti prenočiti ni mogoče, ker dosedaj našli še niso nobene kočé. Vrh tega bliža se nevihta, slišati je že daljni grom in velike kaplje jamejo padati iz temnih oblakov.

Čez kake pol ure najdejo temno, pa prostorno votlino tik bregovja. Tla so sicer kamnata, a suha; Vrtomir izleče svoj plajšč ter ga razgerne na tleh. Molčé se vsede mati in mirno zaspi, Dragomira se vsede k nji in v kratkem zadremlje na njenem naročju. Vrtomir, čeravno vtruden po dolgem popotovanju, vsede se na skalo ter čuje.

Vse je tiho, le šumenje dereče Save se sliši; kmalu se približa nevihta, bliska se neprenehoma in gromí. Vrtomir sklenil bil je čuvati, a kmalu premaga tudi njega zaspanec, zakima in zaspi. V tej samoti menda ni protila sestri in materi nikakoršna nevarnost niti od ljudi, niti od zverí.

Ni spaval dolgo časa, kar ga zbudijo glasovi. Mane si oči in zagleda v kotu votline oborožene ljudi z baklami. Njihov pogovor mu kaže, da so vojaki, kateri iščejo novega gospodarja. Takih ljudi bilo je v tistem času jako veliko, klatili so se po deželi, ponujali se vsakemu, kdor jih je plačal, sicer pa so ropali in nadlegovali revne kmete, kajti kdor je imel v roki sulico ali meč, bil je gospod in je strahoval proste ljudi. Prizanesli niso nikomur, ako so upali kaj dobička. Se ve da jim ni bila nikakoršna reč sveta. Ko bi zapazili Vrtomira in posebno ženske v drugem kotiču široke votline, gorje revežem!

Surovo in nespodobno govorjenje traja v tem dalje; krohotanje se strašno razlega po prostorni votlini in zbudi mater in sestro, ki prestrašeni jamete vpiti in klicati pomoči, misleči, da ste zašli med tolovaje.

Komaj čujejo surovci ženski glas, skočijo na noge in zgrabijo orožje, ter se zaženó proti temnem kotu. Vrtomir potegne meč in se ustopi pred preplašeni ženski, kateri se tresiti na vseh udih.

„Glej fantiča,“ se posmehuje prvi, „res smešen je v tej postavi. Izbimo mu meč iz roke in potem v Savo ž njim in z njegovo družino!“

„Da, ž njim,“ se oglasi korenjak, ki se je videl ko vodja, „a z nježno deklico nikdar ne! To si bom obdržal jaz za kratek čas, kajti vem, kako prijetne so te živalice.“

„Nesramnež! Predrznjenec! Tu je plača tvoja,“ zaupije Vrtomir in mahne po njem, a meč odleti od sulice, ktero je tovarš glavarja te drhali naglo mu nastavil.

„Po njem, tovarši,“ kričí vodja ves razkačen, „a pazite, da ne ranite žensk!“

Vrtomir se brani z orjaško močjo, kajti misel na osodo sestre in matere, ako bi njega užugali, ga navduša; revici kričiti in jokati. Boj postaja bolj in bolj srdit, že sta se zvrnila dva sovražnika. Vrtomirov meč jima je preklal glavi. Da bi bil zavarovan za hrbtom, vmika se mladeneč proti steni in odbije napadovalce.

„Vas ni li sram, babci,“ rujove vodja, „da se daste kositi in sekati ko suha drva! Saj vas je lepo število proti samem!“

Vsi se zakadijo v mladenča ko lovski psi in mahajo po njem; sulica mu predere desno rokó, a on ne čuti bolečine, timveč vzame meč v levico in se brani. A moči jamejo ga zapuščati, vidi, da bo kmalu užugan; že so ga zagrabili tudi od zad in krik sestre mu naznani, da se tudi ona že brani napadov. Po njem je, pomoči ni nikjer, in tudi levica, v boju ne dobro izurjena, mu omaguje. Še enkrat mahne po vodju in ga rani v obrazu, a meč mu izleti iz roke. Surova drhal se zakadí vanj in ga skuša podreti na tla; pogubljen je. — —

„Hahaha!“ se krohota vodja, „ne umorite mi ga prehitro, kajti nagla smrt ni mu zadosti velika kazen. Kako mora umreti, sklenil bom jaz sam. Zvežite ga in poberite mu orožje in druge stvari!“

V tem trenutku spomni se Vrtomir prstana, pa prepozno je, že so mu zvezali roki in jamejo trgati iz njega vse, kar je imelo kako vrednost. Eden teh vojakov ugleda tudi svitli prstan in mu ga hoče izleči, a Vrtomir stisne prst in ga tišči z vso močjo. To razkači roparja, vzame

ojster nož iz za pasa ter mu hoče odrezati prst. Vrtomir se še enkrat kviško zažene, a hitro ga vržejo zopet na tla. Vodja, ki to vidi, pristopi sam, mu poklekne na prsa, mu razključi prst in mu skuša izdreti prstan; a ker to ne gré z lepo, jame ga vrtiti. — —

V tem hipu se razsvetli votlina, ko po streli zadeti se zgrudijo vsi po tleh in pred osupnjem Vrtomirom stoji meglena prikazen, ktera z globokim glasom spregovorí:

„Rešen si, ud mojih udov in kri moje krvi! Zapusti strašen kraj in glej, da spolniš svojo obljubo, da počivajo moje kosti v blagoslovljeni zemlji in jaz najdem mir, kterega tako zelo potrebujem in neprenehoma iščem.“

Za temi besedami se razkadí megla, svetloba se zgubi in le ogenj še razsvetluje votlino. Vrtomir se vzdigne, se bliža sestri in materi, kateri sta brez vse zavednosti, ju zbudi in zapustí ž njima votlino, po kateri sovražniki vse križem ležijo. Revici se treseti po celem životu in gresti ž njim molcé, ker strahu še ne moreti govoriti.

Dež je bil v tem nehal in jutrna zarja razsvetluje bregove dereče in po dežju narašene Save.

Vjetnika.

Tisti čas bila je cela avstrijska dežela v hudih stiskah. Naj veči sovražnik, Turk, napadal je cesarstvo in razsajal posebno po Ogrskem, Hrvaškem in Kranjskem. Veliko ljudstva je pobil, dakaj pa, kar je bilo skoro hujše od smrti, odpeljal ga je v sužnost. Povsod so se zbirala kršanska krdela, pa bojevala se večidel z nesrečnim vspehom. Nemški kralj skliceval je vojake po celem cesarstvu, da bi zapodil grozovitega sovražnika čez meje.

Klic došel je tudi na Kranjsko in butil na ušesa Vrtomira, kateri je pri svojem stricu, kamor se je bil obrnil po oni strašni noči, pričakoval, da se mu zaceli rana. Vkljub silne prošnje matere in sestre, da bi ju ne zapustil, ker so se bili komaj še le našli, si dá pogumni in bojaželjni mladeneč sedljati konja, vzame slovo ter jaha s svojim strežajem proti Ogrskem, kjer se je zbirala kršanska armada. Spominjal se je tudi besed starega pušavnika, kateri mu je obetal še le potem začasno srečo, kedar si bo pridobil

slave v boju za domovino; ta misel ga je tedaj spodbudila, da je zapustil drage žlahtnike, kajti mladeneč ne sme mirovati med tem, ko je dežela v nevarnosti in ji proti taka sila nevercev.

Po dolgem jahanju bliža se kraju, kjer čaka kršanska vojska srditega sovražnika. Ko prijaha v šotor, sprejme ga z veseljem poveljnik, po naključju ravno njegov nekdanji dobrotnik in učenik, ter mu izroči vodstvo nekega oddelka.

Po celem šotoru vladala je neznana naidušenost; vsak se je bil zarotil, da hoče rajši umreti, ko se dati premagati. Težko pričakujejo sovražnika, kateri se je bil že na dva dneva hodá približal. Tretji dan jih čaka tedaj boj, kateri bo razločil, ali bodo napredovali Turki, ali pa morali bežati. Vse brusi meče, sulice in sekire in kuje kole vnovič s žebli, da bi treskali po turških glavah.

Zarja tretjega dné se napoči in pokaže prve čete turških konjikov; za njimi je viditi strašna množica janičarjev in drugih pešcev. Naidušena zavriska kršanska vojska in hoče iti jim naproti, pa modri in previdni vodja jo zadržuje, ter sklene, čakati veliko večjega sovražnika v svojem dobro zavarovanem taboru.

— Turki se pripravljajo za boj in uredijo čete, ktere imajo zagrabiti tabor. S strašnim vriskanjem se zaženó vprvič konjiki proti taboru in prično streljati s pušicami čez nakope. A hudo so sprejeti, pušice kršanske jih mečejo iz konj, da so njihove vrste v kratkem jako prazne. Konjiki spoznajo, da na ta način ne opravijo nič, timveč zgubljajo brez vspeha in nepotrebno ljudi, se tedaj umaknejo in prepusté napad pešcem in janičarjem.

Janičarska truma znana je bila zavoljo srditega bojevanja. Sestavljena bila je večidel iz kršanskih sinov, ktere so bili pobrali Turki po slovenskih deželah in jih izredili v Mohamedovi veri. Ta četa je bila, čeravno kršanskega in slovenskega rodu, najbolj neusmiljena in glavna moč turške vojske.

Enako derečemu potoku po dežju udere se tedaj ta silna drhal proti šotoru in ga zagradi od vseh strani. Hud, vroč boj se vname, kristjani se borijo ko orosloni, vsak je junak z orjaško močjo in kršanski meči treskajo po turških glavah, kršanske sulice se barvajo z neverno krvijo. Dvakrat je odbit že napad, dvakrat zagnan sovražnik, a vedno se vračajo nove čete na borišče; videti jih je ko listja in trave in

ako pade eden, stopita hitro dva na njegovo mesto.

Srditi boj traja že več ur, a sovražnik ne more napredovati. Zdaj se umakne in videti je, da se zbira za zadnji, pa nar hujši naskok. Tudi naši junaki čutijo, da se bo zdaj razsodilo, kdo bo zmagal, tudi oni se pripravljajo in prosijo Boga, da bi dal njihovim orožjem zmago. Boja hrup tedaj utihne za trenutek, a hitro se privali sovražna moč od vseh strani vriskaje proti šotoru. Boj se ponovi in krvavo delo se zopet prične. Obe stranki bojujeta se z enakim pogumom, z enako srditostjo: a število sovražnikov je silno, kristjani so že utrudeni in njihove vrste izpuljene po turških pušicah. Že je nakop tu pa tam predrt, zmage pijani neverniki silijo od vseh strani v šotor in boj je že takraj prekopa.

Vrtomir imel je nalogo, braniti s svojim krdelom konec tabora. Tu je bil boj najbolj srdit, tu so napadali janičarji. Vrtomir stoji na čelu svojega krdela, vsak sovražnik, ki preskoči prekop, se zvrne s preklano glavo nazaj. Pogum vodja nauđuša celi oddelek, vsak dela čudeže hrabrosti, pa marsikteri se zgrudi, zadet po sovražni pušici. Kri se cedi po tleh in vendar ne odneha sovražna sila, marveč vedno narašča;

janičarji od togote tulijo in se zaletavajo ko brezumni v kršanske meče in sulice, tako da njihova trupla kar na kupih ležé.

Slednjič jamejo omagovati brambovci, utrujeni po dolgem krvavem delu. Sovražnik to zapazi in tem bolj pritiska, kolikor se mu umikujejo. Vrtomirov klic, njegov pogum ne izdá veliko, videti je, da sovražnik zmaguje. Tudi od drugih krajev sliši se gromovito vriskanje zmagajočih nevernikov.

„Bratje, ali smrt, ali zmaga, drugega pogoja ni!“ zavpije Vrtomir s strašnim glasom in preseka velikanskemu janičarju, kateri je preskočil prekop, z enim mahom glavo.

Ta klic nauduši krdelo tako, da se še enkrat zaženejo nad janičarje in jih sekajo, da kri škropi njihovo obleko. Ta pogum ni brez uspeha; janičarji jamejo umikati se in kmalu se tu obrne zmaga na kršansko stran.

Unkraj tabora pa je stan čisto drugačen. Turki predrli so kršanske rajde in silijo v središče. Vojskovodja seka na čelu zvestih tovaršev po turških čepinjah, da je groza, a vse ne pomaga nič, sovražna sila je prevelika, krive sablje režejo kršanske glave. Vodja tedaj čisto obupa

in sklene svoje življenje kar bo mogoče drago prodati.

Ko je na zadnjem koncu odjenjal pritisk in so janičarji jeli bežati, hití nekaj krdel vodju na pomoč. Zdaj se sreča hitro obrne, bil pa je tudi že zadnji čas, kajti Turki bili so zajeli vodja in njegova trumo, ktera se je čedalje bolj manjšala. Tudi Vrtomir hití na to stran in ko vidi vodja v nevarnosti, zakadí se v drhal, z mečem si sekaje pot, in je kmalu na njegovi strani. Zdaj se uname srdit boj, nevirniki zgubijo pogum, in ko vodja janičarjev pade, smrtno zadet po Vrtomirovem meču, jamejo se umikati in se spustijo v tek. Kristjani se udero za njimi in jih posekajo še silno število.

A zmaga jih je stala veliko; tretjina brambovcev pokriva mrtvaško polje, veliko je ranjenih. Turkov pa leži mrtvih in ranjenih dvakrat več število.

Kje je vodja? Ni ga najti niti med mrtvimi, niti med ranjenci. Ž njim je zginil tudi Vrtomir, ktereга je videl vsak na njegovi strani. Kam sta zašla? Kar je podilo sovražnika, vse se je bilo že vrnilo, tedaj tudi med tim nista bila. Napoči se noč, tej sledí dan, pa pogrešenih ni. Tedaj je gotovo, da ju je ujel sovražnik

in pobegnivši vzel s sabo. Vsa armada žaluje in veselje zavoljo slavne zmage je veliko manjši.

Zapustimo tabor in iščimo Vrtomira in vojskovodja. Najdemo ju v temni ječi, zvezana na trdih tleh. Oba sta ranjena, prvega obraz je polit s krvijo, ktera se mu cedí iz rane na čelu. Oči so zatisnjene, mladeneč leži brez zavednosti.

Vrata se odpró in v ječo stopi turšk poveljnik s strežajami; nekaj časa gleda vjetnika, nekaj mrmra in strašno zakolne, potem migne slugam, kateri jamejo izpirati rane, potem jih mažejo z zelišami in jih skrbno obvežejo. Molčé, kakor so prišli, zapustijo vsi ječo in ranjenca sta zopet samá brez zavednosti.

Čez nekaj časa odpró se zopet vrata in v ječa stopi — krasna deklica. Postava je ravna kot smreka, barva obraza lepo belo-rudeča, oko je milo in cela podoba se ne zdi človeška, timveč vidi se, ko da bi bil prišel angelj v dekliški podobi streči ranjencema. Čez celo podobo razširjenega je nekaj nadzemeljskega, namenjen mora biti, blagoslov razširjati po celi okolici. Tihoma in varno se bliža mladenču, se nagne čez njega in se dotakne z mično ročico njegovega mrzlega čela; potem razveže obvezalo, ulije

iz steklenice nekaj kapljic na rano in jo zopet obveže. Ravno tako stori tudi pri ranjenemu vojskovodju. Ko je dovršila to delo usmiljenja, se nagne zopet čez Vrtomira in posluša njegovo sapo; žalostno maje z glavo, ga gleda še dolgo, zdihne in odide ravno tako tiho, kakor je prišla.

Te dogodbe godile so se vsaki dan; ranjenca prijala je mrzlica za ranami in bila sta v smrtni nevarnosti. Govorila sta zmešano in zavednost ni se še bila vrnila. Deklica obiskala ju je vsako noč, obvezovala in izpirala jima rane; skrbno je poslušala dihanje Vrtomira in kedar je zapazila, da mu je boljše, razsvetil se je njen sicer žalosten obraz. Čez nekaj dni se ji zdi, da mrzlica pojema in da ga bo v kratkem zapustila, ter povrnila se zavednost. Preden tedaj odide, ga še prav milo pogleda, mu izleče prstan iz prsta, ga natakne sebi in zdihne; za tem odplava, ko meglena prikazen brez teže telesne.

Drugi dan se Vrtomir prebudí iz dolgega, smrti podobnega spanja, hoče ustati, a bolečina na glavi mu tega ne pripustí. Jame tedaj zbirati misli, spomni se hude bitve, ko so ga bili Turki zajeli, rane in za tem nič več. Kje je neki zdaj?

„Da bi mi vsaj kdo povedal, kaj se z mano godi!“

Tako zdihuje, a ne dobi odgovora, v temoti tudi ne more čisto nobene stvari razložiti, tedaj zdihne, se preválí na trdi postelji in zaspí — prvič, kar je bil ranjen.

V tem hipu stopi v ječo turški poglavar s trumo slugov, kateri imajo baklje v rokah.

Vrtomir odpré oči in vidi tik sebe svojega poveljnika. Hitro ugane vse dogodbe. Spominja se srditega boja, vidi se v sredi sovražne trume na strani svojega dobrotnika, ktereга je ranila ravnokar sovražna sablja; ko se zgrudi, jame on sekati po Turkih, kateri se vedno bolj umikajo, a kriva sablja zadene tudi njega ravno čez čelo, kri se mu ulije po obrazu in — zavednost ga zapusti.

Turku, ki je ravno stopil v ječo, vidi se veselje na obrazu, ker sta vjetnika zopet pri svoji vednosti. Vkaže tedaj slugom nekaj, ti pregledajo rane in za tem odidejo. Trda temota je zopet v samotni ječi.

Vrtomirov sovjetnik zdihne.

„Kako sva prišla v to temno ječo, blagi gospod?“ prične Vrtomir. „Zdi se mi, da sva v turški sužnosti.“

„Tudi meni se to zdi,“ odgovori vodja. „Spominjam se še vašega hrabrega vedenja in žal mi je, da sem jaz kriv vaše osode.“

„Nikakor ne!“ odgovori Vrtomir. „Kar sem storil, bila je dolžnost moja. Pa naj bo, kar hoče; sedaj je važnejši vprašanje: kako se rešiva sužnosti?“

„Zakaj naju neki niso usmrtili? Zakaj naju hočejo ozdraviti?“

„Dozdeva se mi, da smo mi dobili vojsko. Ako je to resnica, gotovo so vjeli naši vojaki turškega poveljnika in še več drugih veljavnih glav, s katerimi naju hočejo zamenjati.“

„To je mogoče! Oh, bolečine moje rane so strašne.“

Po teh besedah jame Vrtomirov tovarš stokati in kmalu čisto omolkne. Tudi Vrtomir čuti velike bolečine na glavi, se premetava po ležišču tako dolgo, da ga omani spanju podobna slabost. Vse je zopet tiho v ozki ječi.

Ta stan trpi kakeh štirinajst dni. Jetnika se vedno boljša čutita, turški poveljnik ju obiskuje in odhaja z vedno bolj zadovoljnim, celo radostnim obrazom.

Nekega dne po dolgem pogovoru s svojim sovjetnikom, kaj je njihova osoda in kako bi se

jej odtegnila, spomni se Vrtomir očetovega prstana. Ta bi ju rešil iz zadrege. A kje je? Zastonj išče po prstih, tipa po tleh tik ležišča; prstana ni! Tužnost ga obide, kajti sedaj mu ne more nihče pomagati. Kdo mu ga je neki uzel? Morda ga je zgubil v boju, morda se lesketa sedaj na roki kakega nevernika. Kako se bo srdil duh očeta! Brezupen jame klicati očetovo ime, a vse je zastonj, klic njegov se odmeva od trdega zidovja.

Čez nekaj dni odpró se zopet vrata in prikaže se turški poveljnik; pogleda oba ranjenca in mignè slugu, kateri se ustopi k ležišču in Vrtomira v slovenskem jeziku tako-le nagovori:

„Moj gospod priznava vaše hrabro vedenje in je namenil vam veliko in častno stopnjo v armadi našega svitlega sultana. Odpovejte se kršanski veri in pristopite k Muhamedovi in v tem trenutku ste rešeni sedanjega stanu. Ako pa se branite, vam bo že jutro odletela glava. Tovarša vašega čaka enaka osoda.“

Začuden sluša Vrtomir svoj materni jezik, a ves razkačen odgovori:

„Si se mar tudi odpovedal naši veri? Sram te bodi, in prekleto naj bo tvoje življenje! Jaz se ne bom odpovedal nikdar, rajši umrjem pri tej priči.“

Sluga majé z ramami.

„Kakor vama je drago,“ pravi. „Moj milostljivi gospod, nadpoveljnik naše slavne armade, vama dá odloga do jutrnega dné. Premišljujta svojo osodo, morda bosta potem drugih misli!“

Po teh besedah zapusté vsi ječo. Vjetnika se pogovarjata še nekaj časa in skleneta, rajši umreti, ko zatajiti svojo vero. Vrtomir spominja se svoje matere, sestre in — očetovega duha, kateri išče pokoja. Ako bi sin tu bil umorjen, nikdar bi ga ne našel. Ves žalosten zdihuje:

„Oh, da bi imel še očetov prstan.“

V tem hipu odpró se zopet vrata in Vrtomir strmí, kajti misli, da je to, kar vidi, rajska prikazen.

Zala deklica, kakoršne ni še videl v sanjah, ustopi in se bliža ležišču; njeno črno oko se upré v obraz mladenča, a hitro se umakne in rudečica polije njen obraz. V eni roki drži luč, v drugi pa je steklenica z dišečimi mazili. Ves zamaknjen v to rajsko podobo, se vzdigne Vrtomir, kolikor mu pripusti skleča rana in sluša besede, ktere letijo iz ust device. S trepečim, pa neizrečeno milim glasom prične deklica v slovenskem jeziku:

„Ne čudita se, tujca, da vaj obišče deklica in nagovorí v vašem jeziku. Tudi mene je rodila,

kranjska zemlja, kateri me je odpeljala turška sila že v otroških letih. Mnogo časa že živim med Turki, a zvesta sem še svoji veri, akoravno misli moj sedanjí gospod, da sem jo že davno premenila.“

„Kaka je tedaj tvoja osoda,“ prične Vrtomir, „v deželi nevernikov? Sužnja nisi, kajti sužnje nimajo nikakoršne prostosti. Ako pa si v haremú —“

„Nisem! Moja osoda ni prav žalostna. Namenjena sem sicer sultanu, a upam, da me božja previdnost reši tega stanu. Tukaj sem rešila že marsikterega sorodca in vjetnika, kajti nihče v gradu ne vé, da je od moje sobe v to ječo skriven uhod. Danes sem čula, kaj se je naznanilo vama in sklenila, rešiti svoja sorodca.“

Vrtomir se bridko zasméje in rožlja z verigami; tudi njegov sovjetnik majé z glavo in pravi:

„Tvoja volja, mila deklica, je resnična, a dvomim, da ti bo mogoče jo spolniti. Glej težke verige!“

„Te niso nikakoršen zadržek! Bojim se le, da rane še niso zaceljene in da se telesne moči še niso povrnilé.“

To izrekši pomoči verige pri rokah z neko vodó.

„Čez tri ure,“ pravi, „bodo odpadle verige same in prosta bota. Dosihmal bom pripravila vse za beg.“

Deklica zapustí ječo. Vjetnikama srce veselja poskakuje, kajti če je to, kar jima je obljubila, mogoče, sta rešena nadlog in se vrneti v domovino. Vrtomiru krasna podoba deklice ne gré iz glave; ona je nadzemeljska prikazen, katero mu je poslal duh njegovega očeta v naj večí zadregi. Njeno milo oko ga je ranilo v srce, in misel, da je po begu ne bo videl več, mu kalí veselje. Kaj ko bi ona ž njim pobegnila?

Čez kake tri ure čutita vjetnika, da se obroči verig nekako stopíjo in jamejo padati od udov. Ko se čisto odvalijo, se vzdigneta in objameta. Zdaj se odpró zopet vrata in deklica se prikaže zavita v dolg bel plajšč, jima migne molčé in vsi trije stopijo iz ječe. A težavna je vjetnikama hoja, udi so od dolge lege čisto trdi; vkljub temu stopata kakor jima je mogoče hitro za deklico, ktera ju pripelje v krasno stanico. Tu je pripravljeno mnogo jedi in pijač; deklica jima ukaže, da se okrepcata, dà vsakemu potrebnega orožja in jima potem velí, iti za njo.

Vrtomir jo milo pogleda in prime za rokó; ko čuti, da se ji trese, jo nagovori:

„Blaga in mila deklica! Ako je nama mogoče, pobegniti iz ječe, zakaj bi bilo to tebi nemogoče?! Pojdi z nama in ako srečna prideva v domovino, bodi moja žena!“

Devica se trese na vseh udih, omahne in se nasloni na Vrtomirova prsa. Nekaj trenutkov molčé vsi, potem se zdrami deklica in z besedami: „Pojmo, da nas ne prehití čas!“ uzame majhno škatlico in gré naprej.

Pot jih pelje skozi veliko vrat, ktera odprè deklica. Kmalu so zunaj, pred sabo vidijo v mesečni svetlobi ozko pot, ktero molčé nastopijo. Nihče ne spregovori besedice.

Že so kaki dve uri od ječe, kar zaslišijo človeško upitje in konjske podkove za sabo.

„Še četrting ure in rešeni smo!“ opominja deklica. „Le urno stopajmo!“

A telesne moči jamejo zapuščati ranjenca, že se težko po koncu držita. Hrum se bolj in bolj bliža, že je viditi jezdice.

„Brž, brž tu sem v grmovje!“

Beguni zavijejo se v grmovje, pa prepozno: veselo vriskanje jezdicev jim je porok, da so zasačeni.

„Moj Bog,“ toži deklica, „zakaj sem tudi jaz s tabo pobegnila! Ko bi bila ostala, nihče bi ne bil imel suma; kedar bi bili zapazili, da sta ušla, bila bi že v zavetju. Zdaj smo pogubljeni!“

„Ne še,“ odgovori Vrtomir, „vsaj imava meče in jih znava krepko sukati. Ne boj se, draga!“

Deklica mu podá rokó in ga vleče na stran. V tem se ji izsname prstan in ostane Vrtomiru v roki. Deklica to zapazivši mu reče:

„Ne zameri, prstan je tvoj; uzela sem ti ga iz prsta in hotela obdržati za spominj. Sedaj ga ne potrebujem, kajti mene čaka vaši enaka osoda.“

Vrtomir pri teh besedah skoro veselja poskoči.

„Sedaj, draga,“ pravi, „ne more nam cela turška vojska nič. Naj le prideró, boš vidila čudeže!“

Komaj izgovori in natakne prstan, že jih zajame krdelo jezdicev. Ko lačni volkovi zaženejo konje proti njim in eden zasuče ravno sabljo, da bi usekal po Vrtomiru. Deklica zakričí in se zgrudi od straha na tla.

„Pomagaj mi, presvitli duh ranjcega!“
zaupije Vrtomir in zavrti trikrat prstan na roki.

Ni še izgovoril, že se strašno zabliska, in pred osupnjenimi sovražniki prikaže se velikansk duh, stegne rokó čez nje in vsi pocepajo ko mrtvi na zemljo; potem se sliši glas ko iz globoke votline:

„Prošnja naj ti bo uslišana! Rešen si, vrni se v domovino in ne pozabi dolžnosti do mene.“

Prikazen zgine ko dim, rešenci pa zgubijo zavednost.

Ko se Vrtomir zopet zbudí, vidi pred sabo grad, v katerem sti mati in sestra; zraven sebe pa ugleda krasno deviško deklico v mirnem spanju. Zdaj se tudi ona prebudí, si začudena mane očí in se nasloni na Vrtomira. Ta jo uzdigne in pelje v grad, kjer najde mater in sestro, kateri sti ga že mrtvega mislili in objokovali.

Svojega tovarša in poveljnika pa ni videl nikdar več. Vendar je izvedel, da je srečno dospel v svoj grad. Menda je tudi njega duh prenesel.

Zmaj.

Vrtomir je bil tedaj rešen vseh nadlog in smejala se mu je prihodnost na strani mlade žene. Tudi nekdanjo očetovo posestvo si je zopet pridobil in jel zidati na starem mestu krasen grad. Pri teh opravilih pozabil je skoro svoje dolžnosti do očeta.

Neko noč prikaže se mu v spanju žalostna očetova podoba, mu požuga s prstam ter molče odide. Ko se Vrtomir zbudi, spomni se svoje obljube in sklene, spolniti jo brez zamude. Nabere si tedaj vojakov, uzame slovó od Minice — to je bilo ime ptuje deklice — od matere in Dragomire, in se vzdigne proti kamniškem gradu, ktereга misli siloma razrušiti in potem pokopati kostí ranjcega očeta. Čez dva dni hodá dospé s svojo majhino, pa hrabro četo do podnožja hriba.

Preden pa napade grad, podá se h koči starega Bogomila, a ta je zapuščena; na drugem

kraju stoji nova. Ko se ji Vrtomir bliža, pride mu naproti mladeneč. Osupnjen ga upraša Vrtomir:

„Kje je prejšnji voznik, stari Bogomil?“

„Tega ni več, gospod,“ mu odgovori mladeneč. „Požrli so ga v temni noči valovi, ko je hitel drugemu brodniku na pomoč. Pes njegov je izlekel le mrtvo truplo na suho. Tam gori vrh griča počiva, kjer si je želel.“

Vrtomir podá se na griček, vrh kterega mu pokaže kupček zemlje počivališè svojega rešitelja. Tu postojí nekaj časa ves zamišljen, potem se vrne k svoji četi in ji zapove, tihoma plezati od najbolj strmè strani v hrib.

Noč se je bila napočila in dež jame kapljati iz oblačnega neba; tu in tam se pokaže tudi kak blisk in v kratkem začne grometi. Taka noč bila je nalašč za napad. Tiho, čeravno z veliko težavo, priplazi se Vrtomirova četa do obzidja, v gradu ni čuti žive duše, še celó navadne straže ni slišati. Vojaki pristavijo lestvico, ktero so s sabo prinesli, k zidu in splezajo drug za drugim na dvorišče za glavnem poslopjem. Ko so tu vsi zbrani, postavi se Vrtomir na čelo in išče uhoda v grad.

Vkljub vse pazljivosti ustane pri vratih ropot, kateri zbudí čuvaja, glas njegovega roga

spravi vse še zaspane vojake in strežaje na noge in privabi tudi Hinka. V kratkem je dvoriše napolnjeno z brambovci.

Zdaj je bil pravi čas, mahnuti po njih. Vrtomir sili s klicom: „Jaz sem maščevalec očeta, tresi se, morivec!“ proti osupnjenem grajšaku, srdit boj se uname med srditema sovražnikama, kajti Hinko bil je hraber in močan; vse se umakne in gleda šviganje mečev, ktera se lesketata v svetlobi bakelj. Zdaj in zdaj se mora razsoditi, kdo bo zmagal. Hinko rujove ko divja zvér in vzdigne meč, da bi ga trešil naravnost na Vrtomirovo glavo, a ta ga ujame s ščitom, da odletí, urno zasuka svoj meč, kateri se zabode z vso silo v Hinkova prsa. Velik curk krvi se ulije iz rane, in Hinko se zverne na tla, rujove po živinsko in obleží mrtev.

Ko vidijo hlapci gospoda mrtvega, odvržejo orožje in se podajo. Vrtomir jim ukaže, odpreti ječo in prinesiti škrinjico, se podá v podzemeljsko luknjo in pobere kostí svojega očeta v njo, potem ogleda notranje shrambe grada in ukaže svojim vojakom, deloma počivati, kajti utrudeni so zeló, on pa se usede k ognjišu glavne sobe in čez malo časa zadremlje.

V sanjah vidi vesel obraz svojega očeta, kateri ga tako-le nagovori:

„Spolnil si svojo dolžnost le deloma. Kedar počivajo moje kosti v hladni zemlji, poišči pušavnika na bregovju Bistrice. Tam te čaka zadnja naloga; ko tudi to dovršiš, uživaj veselje tega svetá, a nikdar se ne udaj zapeljivcem. Prstan bo zgubil svojo moč, ko se vrneš na dom, odslej ne boš potreboval višje pomoči. Bog s tabo!“

Ko se dan napoči, pokoplje Vrtomir kosti ranjkega očeta tik kapelice, potem spustí svojo krdelo na dom, izročí varstvo grada stražniku in se napoti proti koči na bregu Bistrice.

Da bi ne zgrešil pota, drži se bregov Bistrice. Hoja je tu jako težavna; skalovje in gošava ga zadržuje, vsak stopaj si mora skoro z mečem izsekati. Vrh tega mu še gre po glavi, kar mu je pripovedoval pušavnik o zmaju; mlada in vroča kri ne boji se sicer nikakoršne nevarnosti, boj s človeško močjo ga ne straši, pa če je vse resnično, kar je slišal o tej zverini, je ta pošast morda vrag sam. Vendar ga ne zapustí pogum, urno korači naprej, pripravljen, bojevati se celó s peklenzkem zlodjem, ako bi ga napadel, kajti svest si je, da spolnuje le dolžnost do svojega zdaj že v miru počivajočega očeta.

Čez tri dobre ure zagleda znano kočico. Vsa je še ko nekdanj, tudi starček sedí na klopci in se greje na solncu. Ko ugleda prihajóčega mladenča v svetli vitežki obleki, ustane ter mu gre naproti.

„Kaj te je zopet privabilo, moj ljubi,“ prične, „k moji revni koči v te samotne kraje? Si li že naveličval se britkega življenja med grešnim svetom? Si morda storil kako pregreho, da se hočeš z mano vred pokoriti? Pozdravljam te in ti ponujam polovico svojega tesnega stanovanja.“

Vrtomir se mu posmeje in odgovorí:

„Nič takega ne, sivček! Nimam vzroka, ločiti se od človeške družine, marveč imam za-te jako vesele in zanimive novice.“

„No, no! Radoveden sem, kaj mi boš povedal veselega! Preden pa pričneš, dovoli mi, da ti postrežem po svoji moči, kajti dolga in težavna pot morala te je utruditi.“

Starček pelje Vrtomira do klopice, se podá v kočó in prinese vrček s pijačo in pečeno mrzlo ribo.

„Postrezi si,“ pravi, „potem še le mi naznani veselo novico!“

Vrtomir se okrepča, potem mu jame pripovedovati vse dogodbe od tistega časa, ko se je poslovil od starčeka; ta ga posluša prav pazljivo in ko čuje od prečudnega prstana, prosi mladenča, da bi mu ga pokazal. Vrtomir ga izleče iz prsta in mu ga pomolí. Ko ga ugleda sivček, jame debelo gledati mladenča, se tresse, omahne in pade iz klopice na tla.

Vrtomir ga hitro vzdigne in škropí z vodó. Kmalu odpré starček oči in jih upré v njegov obraz, potem kričí:

„Je li mogoče? Ne, nikdar ne! Ti si duh ranjkega, kateri se hoče maščevati nad mano! Tedaj ni še pokore zadosti!“

„Kaj ti je, starček?“ ga nagovorí Vrtomir osupnjen. „Kaj se ti sanja od duhov? Jaz sem človek ko ti; potipaj me, da se tega prepričaš!“

Starček ga jame še bolj bistro gledati, ga potiplje na vseh straneh, potem jame zopet govoriti:

„Ne, duh nisi! In vendar — globoka rana — meč je predrl prsa — rudeča kri je polila zemljo! Jama ne dajè mrtvih iz sebe.“

Vrtomir čedalje bolj strmí. Kaj neki pomenijo starčeka besede? Se mu li meša v glavi?

Globoka rana — meč — rudeča kri — mrtvi; kam letijo te besede?“

„Čisto njegova podoba,“ mrmra starček sam pri sebi, „njegov obraz, postava in pogled. Le barva las je njena. — Vrtomir!“ zaupije v tem hipu, „Vrtomir, moj stričnik, sin une, zavoljo ktere se tu pokorim, povej mi, da nisem morivec lastnega brata, tvojega očeta, in da mi je odpustil strašno pregreho, da mi jo je odpustila tudi ona, tvoja mati. Izreci to, da zamorem v miru zaspati, kajti moja zadnja ura se bliža s hitrimi koraki.“

Vrtomir ga objame in mu odgovori:

„Od tod tedaj neznano hrepenenje, od tod neka srčna želja, ktera me je tu sem gnala, od tod nezapopadljivo sočutje do tvoje osode! Zdaj še le razumem očetove besede, da me tu nekaj veselega čaka. Duh njegov ti je že davno vse odpustil, v življenju žaloval je vedno po zgubljenem bratu in tudi mati moja jokali so marsiktero bitko solzo. Svitli duh me bo blagoslovil, da sem te našel in te peljal nazaj med svet, v srečen krog svoje družine, ktera te bo z veseljem sprejela in spoštovala do smrti. Ne mudiva se dalje, napraviva se na pot, kajti žlahtniki naju že težko pričakujejo.“

Starček žalostno majé z glavó.

„Nikdar več,“ pristavi, „se ne vrnem med svet. Tu v ljubljeni samoti, ktere sem se že navadil, kjer živim v rajskem miru, zadovoljin s svojo osodo, čakal bom smrtne kôse. Odpovedal sem se čisto svetu, pusti me tedaj v tihi samoti, tu sem srečen, med ljudmi nikdar več. Ti pa vrni se nazaj k svojim ljubim in uživaj srečo, ktere si zdaj že vreden, brani z močno rokó dom in cesarja, kajti dežela je v zadregi in potrebuje čvrstih mladenčev, da jo branijo sovražnih napadov.“

Tužnost obide Vrtomira, ku čuje te besede. Mnogo si še prizadeva pregovoriti starčeka, a vse zastonj, volja njegova jè trdna ko skala.

„Le eno bi še rad dočakal,“ prične zopet starček, „in to je konec velikanske pošasti, ktera je strah cele okolice in požrla že marsikterega pogumnega junaka.“

Vrtomiru srce poskoči.

„Jaz jo bom uničil,“ zaupije in se vzdigne, „jaz jo bom, čeravno ima sedem glav.“

„To si je namenil že marsikdo, a vsakega je raztrgal zmaj.“

„Tu velja le pogum, in tega se meni ne manjka.“

„Gotovo ne, pa ves pogum je zastonj, ako ne veš, kako se dá premagati zver.“

„Odsekal ji bom vseh sedem glav in potem je pri kraju.“

„Tako je govoril vsak in nihče se ni vrnil. Vendar mi tvoj pogum daje up, da ti storiš, kar je dozdej spodletelo vsakemu. Poišči tedaj vruga in zagrabi ga, in ako mu ne boš kos, rešilo te bo to zeljiše v zadnjem trenutku.“

Pri teh besedah mu dá suho peresce in potem nadaljuje:

„Da pa veš, kako moraš napasti zmaja, slušaj, kar ti bom povedal, in ravnaj se po tem. Zmaj ima sedem glav; srednja je prava, ako mu to odsekaš, ti ne more nič. Vsaka druga pa hitro zraste vnovič in zver je tem bolj srdita, kolikor jih več odsekaš. Srednjo tedaj zeló varuje. Ne ustraši se gnjusne kušarjeve in s zelenimi plošami pokrite podobe, ne dima in plamena, kterega izpuša iz žrelov, tudi ne strašnega zvižanja in hudega tulenja; nameri meč proti srednji, najbolj ostudni kačji glavi in jo loči od života, druge so potem brez vse moči. Ako bi ti pa vkljub temu spodletelo, ali bi tvoj meč odletel od trdih ploš, uzemi to peresce in ga zaženi na žival, potem bo hitro pobegnila.“

Pogumni mladeneč si zapomni vse natanko in se pripravi za boj.

„Z Bogom, striček! Vrnem se zmagavec ali — nikdar več!“

To izrekši nastopi pot tik dereče vode, vedno meč v rokah in pripravljen za boj. Kako dobro uro že koraka, pa ni še viditi nikake živali. Že se vidi ozka dolina in kot, kjer izvira Bistrica. Šum dereče vode je vedno večji, mrzel veter piha iz votline.

V tem hipu obstane in mravlinci mu gredo po udih. Tam v kotu se greje na solčnih žarkih velikanska zelena grdoba. Viditi je sedem ostudnih kačjih glav, na katerih se lesketajo svitle ploše; ravno take pokrivajo celi podolgasti život, ktereга konec je zavit kušarjev rep. Štiri s kremplji oborožene noge nosijo gnjusno podobno, ktera se zdaj vzdigne in Vrtomiru naravnost naproti zažene.

Strašen pogled! Iz sedmih žrelov valí se smrdljiv dim in ogenj šviga iz njih. Ni čuditi se, da je pri tem pogledu že marsikomu upadlo srce, da še meča ali sulico vzdignil ni.

Vrtomir pa se mirno ustavi in čaka napada. Že ga obdaja soparca, čuti tudi že vročina ognja, a očesa ne obrne od srednje glave.

Zdaj ga doide pošast, stegne dolge glave po njem in rep se mu ovije krog noge. Vrtomir ne zgubi zavednosti, ne poguma, poméri po srednji glavi, mahne, in glava se zavalí po tleh, njega pa polije vroča smrdljiva kri. Strašno rujojenje se zasliši, vse druge glave se spnó po njem, a druga za drugo pocepa po tleh; ko zadnja pade, se zavalí celo velikansko truplo, strašna pošast leží mrtva in črna kri ji lije iz sedmerih ran; glave pa še vedno kažejo hude ojstre zobe in črno-rudeča žrela.

Strašna zver, strah cele okolice, je tedaj mrtva. Vrtomira mika, videti njeno prebivališče.

Votlina, pred katero je ležal zmaj na solncu, je jako obširna in prostorna. Vhod je sicer temen, a kmalu postaja svetel in kolikor dalje koraka Vrtomir, toliko večja je krasota; videti je, ko da bi bil tu nebeški raj. Naj lepše cvetice cveté, krasna drevesa s zlatim perjem imajo zlato sadje, naj zalša poslopja stojé tik široke ceste. Vrtomir je čisto omamljen, ne vé, kaj bi prej pogledal ali utrgal.

Ves zamaknjen v neznano krasoto se ne gane iz mesta. Nikakoršne žive duše ni videti, da bi ga motila v njegovih mislih.

Nenadoma ugleda pred sabo megleno, dobro znano podobo svojega očeta v veliki svetlobi, ktera mu molčé velí, da naj mu sledí. Pelje ga v obširno poslopje, kjer je videti mnogo zlatá, srebra in žlahtnih kamnov.

„Vzemi, kar ti je drago, moj sin,“ ga nagovori prikazen, „naj ti bo plača tvojih zaslug in spoštovanja očetove želje. Jaz sem zdaj srečen, tudi ti ne potrebuješ dalje moje pomoči, tedaj ou tega trenutka zgubi prstan vso svojo moč. Vrni se v podedvani grad in veseli se v krogu svoje družine, jaz te blagoslovim.“

To izrekši zgine duh in Vrtomir ostane sam med neizrečenim bogastvom. Izbere si tedaj

naj krasnejših reči, potem zapustí votlino na tistem potu, po katerem je prišel; za njim se podere vse in tam, kjer je bila prej velika votlina, je zdaj visoka skala. — —

Obložen s plenom poišče mladeneč svojega strica. Vse besede, da bi zapustil pušavo in se vrnil v krog svojih žlahtnikov, so bob v steno, starček se ne dá pregovoriti.

„Privošim ti srečo tega svetá,“ reče Vrtomiru, „storil si, kar je vsakemu spodletelo: zverí ni več! Jaz sem že navajan te tihe samote, tedaj bom živel tu do smrti. Bog te spremlí!“

S solzami v očeh ga zapustí Vrtomir in dospé srečno v grad, kjer ga sprejmejo mati, sestra in nevesta.

V kratkem se poroči z Minico, in živi z njo v novo sozidanem gradu.

Čez nekaj časa mu pošlje Cesar krasen meč, priznavaje njegovo hrabrost v turški vojski, kajti le ta je bila uzrok slavne zmage Kristjanov čez Turke.

Njegov rod je posnemal izgled slavnega deda in si pridobil veliko slave v krvavih turških vojskah.

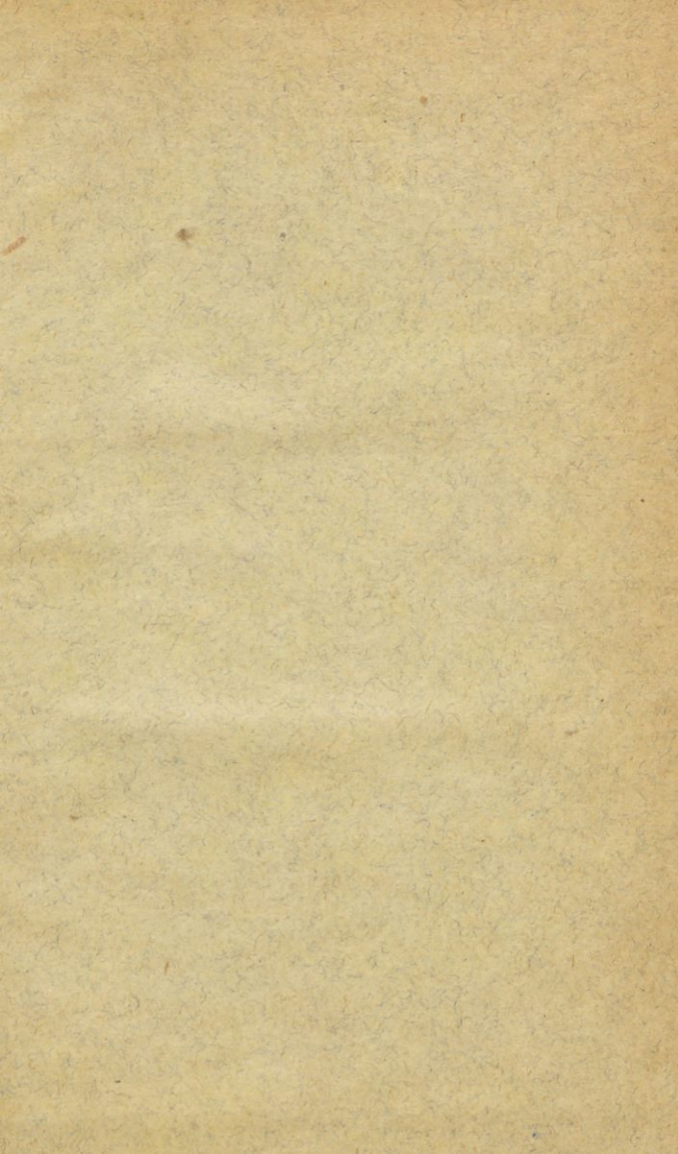
Kazalo.

	Stran
Vvod. Svojim bralcem	1
Ranjenee	3
Prikazen v ječi	16
Prstan	34
Vjetnika	51
Zmai	68

Jan. Giontini-ju v Ljubljani

se tudi dobijo:

- Ahasver, večni popotnik.** Pravljica. V Ljubljani 1850. 5 kr., dvanaajst 50 kr.
- Aléšove J., Cesar Maks in Mehika.** V Ljubljani 1868. 20 kr.
- **Kustoca in Vis.** Kratek popis vojske na Laškim leta 1866. V Ljubljani 1867. 20 kr., s podobami 40 kr.
- Bojte** ali pravljica od viteza v drevo vpreženega. 10 kr.
- Cas je zlató.** Podučna povest za mladost. V Ljubljani 1864. 36 kr.
- Cirkvica na skali.** Pravljica. V Ljubljani 1868. 4 kr.
- Costa E. H. dr., Postojnska jama.** Z 1 podobo in 1 planom jame. V Ljubljani 1863. 40 kr.
- Cudopolna** podoba Matere božje v mestu Rimini na Rimskem. S podobo. V Ljubljani 1850. 4 kr., dvanaajst 40 kr.
- Dve igri** za slovensko gledišče: 1. Juran in Sofija, ali Turki pri Sisku. 2. Štefan Šubić, ali Bela IV. na Hrvaškem. V Ljubljani 1850. Vezane 15 kr.
- Hildegardia,** zveličana, dvakrat po nedolžnim v smert obsojena cesarica. Drugi natis. V Ljubljani 1859. 12 kr.
- Krški raki,** za kratek čas. Znadke ali anekdote. V Ljubljani 1865. Prvi košek. 8 kr.
- Drugi košek: 200 zastavic in vganjk, mičnih vprašanj in odgovorov za kratek čas in bistrenje uma. V Ljubljani 1863. 8 kr.
- Kmetica in grofinja Griselda,** lep izgled poterpežljivosti in ponižnosti vsem ženam. 10 kr.
- Kratkočasne igre** s kvartami, številkami in družimi rečmi v družbah. V Ljubljani 1850. 12 kr.
- Lažnjivi kljukec,** kako se mu je na morji, na suhem in v vojski godilo. V Ljubljani 1863. 14 kr.
- Malavašič Fr., Erazem iz Jame.** Povest. S podobo. V Ljubljani 1861. 10 kr.
- Močni baron Ravber.** Povest iz slovenske zgodovine. V Ljubljani 1858. 6 kr.
- Venček** za vezilna darila, ali vošilne pesmice o godovih, novem letu in drugih priložnostih. Drugi natis. Vezane 18 kr.

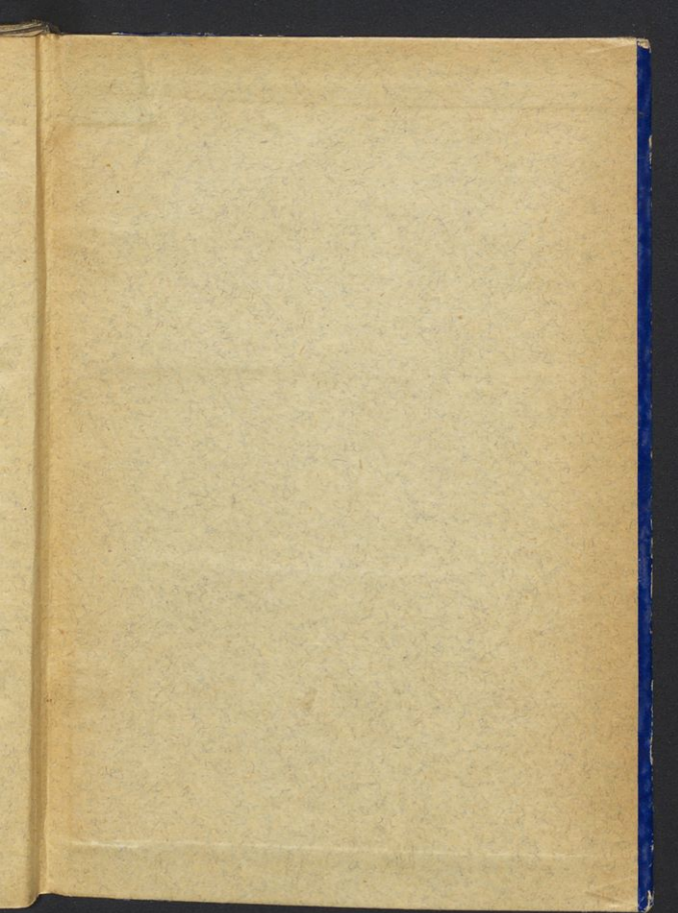

COBISS eE284

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000330653

Mexico